

АНТИКОРУПЦИЯ

ПРИЛАГАНЕ И ОЦЕНКА НА АНТИКОРУПЦИОННИ МЕРКИ И ПОЛИТИКИ (МАКПИ)

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

АНТИКОРУПЦИЯ

ПРИЛАГАНЕ И ОЦЕНКА НА АНТИКОРУПЦИОННИ МЕРКИ И ПОЛИТИКИ (МАКПИ)

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

МАКПИ е система за мониторинг и оценка на антикорупционни политики и мерки, разработена от Центъра за изследване на демокрацията и приложена в няколко публични организации в България и Италия. Като практически инструмент за оценка на антикорупционните мерки, МАКПИ насочва вниманието към равнището, на което се реализират корупционните отношения – отделната публична организация. По-конкретно, МАКПИ оценява:

- равнището на корупционна уязвимост на организацията като цяло и на отделни дейности, извършвани в организацията;
- равнището на покритие на корупционно уязвимите дейности в организацията с антикорупционни политики и съответно разкриването на корупционни рискове, които не са обхванати от антикорупционни политики или мерки;
- корупционния натиск (предлагане на корупционни сделки) при различните дейности на организацията и наличието на антикорупционни политики, които да противодействат на този натиск;
- прилаганите антикорупционни политики от гледна точка на тяхната практическа приложимост, реално прилагане и относителна ефективност.

Наръчникът е предназначен за експерти, изследователи на антикорупционните политики и ръководители на публични организации, които са в процес на оценяване на ефективността на прилаганите в съответната организация мерки за противодействие на корупцията.

Автори:

Д-р Александър Стоянов, Център за изследване на демокрацията
Д-р Александър Герганов, Център за изследване на демокрацията

Редакционен съвет:

Д-р Огнян Шентов
Д-р Моис Файон
Руслан Стефанов

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

С финансовата подкрепа на Българо-швейцарската програма за сътрудничество.

ISBN: 978-954-477-312-0

© 2017, Център за изследване на демокрацията
Всички права запазени.

ул. „Александър Жендов“ 5, 1113 София
тел.: (+359 2) 971 3000, факс: (+359 2) 971 2233
www.csd.bg, csd@online.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод	5
Приложение на МАКПИ	7
Основни концепции, измервани чрез МАКПИ	9
Прилагане на МАКПИ	13
1. Идентифициране на антикорупционните политики и мерки.....	13
2. Оценка на корупционния натиск и антикорупционните мерки.....	14
Методи на МАКПИ диагностика	17
МАКПИ анализ	23
МАКПИ инструменти	25
1. Първоначална диагностика.....	25
2. МАКПИ Служители.....	32
3. МАКПИ Експерти.....	38
4. МАКПИ Клиенти.....	42
5. МАКПИ Население.....	48

УВОД

МАКПИ (мониторинг на **анти-корупционни политики**) е методология за мониторинг и оценка на антикорупционни политики и мерки, разработена от Центъра за изследване на демокрацията и приложена в няколко публични организации в България и Италия. Предвид отчитаната в различни държави ниска ефективност на антикорупционните политики и мерки МАКПИ представя по-различен подход¹ към тези проблеми: оценка на корупционната уязвимост и антикорупционните мерки на равнището, на което се реализират корупционните отношения – отделната публична организация.

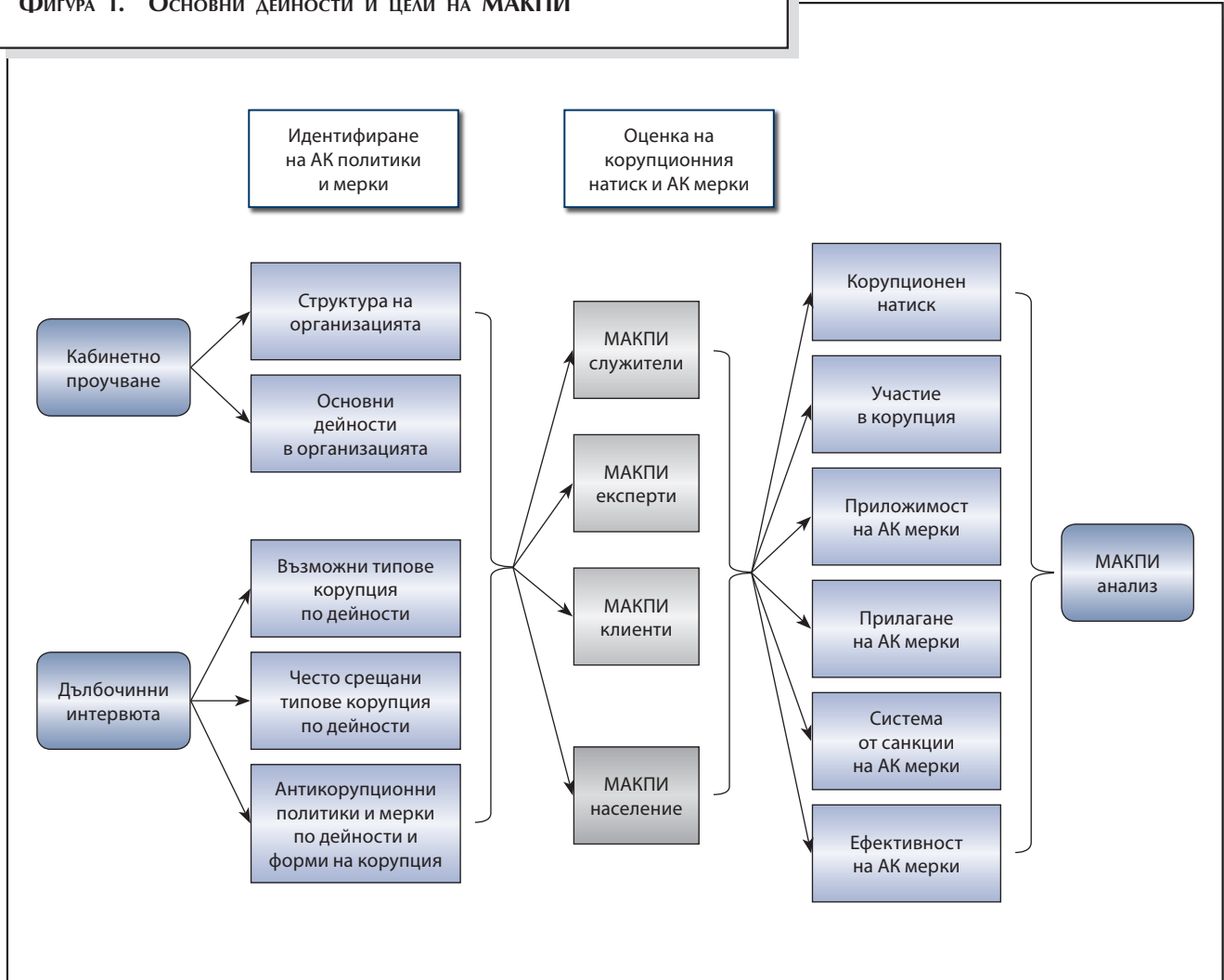
Основните резултати от прилагането на МАКПИ в дадена публична организация са няколко:

- Оценка на равнището на **корупционна уязвимост** на организацията като цяло и на отделни дейности, извършвани в организацията.
- Оценка на **равнището на покритие** на корупционно уязвимите дейности в организацията с антикорупционни политики и съответно разкриването на корупционни рискове, които не са обхванати от каквито и да било антикорупционни политики или мерки.
- Оценка на **корупционния натиск** (предлагане на корупционни сделки) при различните дейности на организацията и респективно наличието на антикорупционни политики, които да противодействат на този натиск.
- Оценка на **прилаганите антикорупционни политики** от гледна точка на тяхната практическа приложимост, реално прилагане и относителна ефективност.

Крайната цел на МАКПИ анализа е да оцени антикорупционната подготвеност на дадена публична организация, степента на прилагане на съществуващите антикорупционни мерки и резултатът от цялостната антикорупционна дейност на организацията. Тези аспекти на дейността пряко влияят върху равнището на корупционен натиск и корупционната уязвимост на организацията. Намалването на натиска и уязвимостта са **крайна цел** на антикорупционните политики. В този смисъл многократното прилагане на МАКПИ дава възможност да се коригират съществуващите мерки и политики и, на следващ етап, да се оцени реалният ефект от внедрените промени. Основните дейности и цели на МАКПИ са представени на Фигура 1.

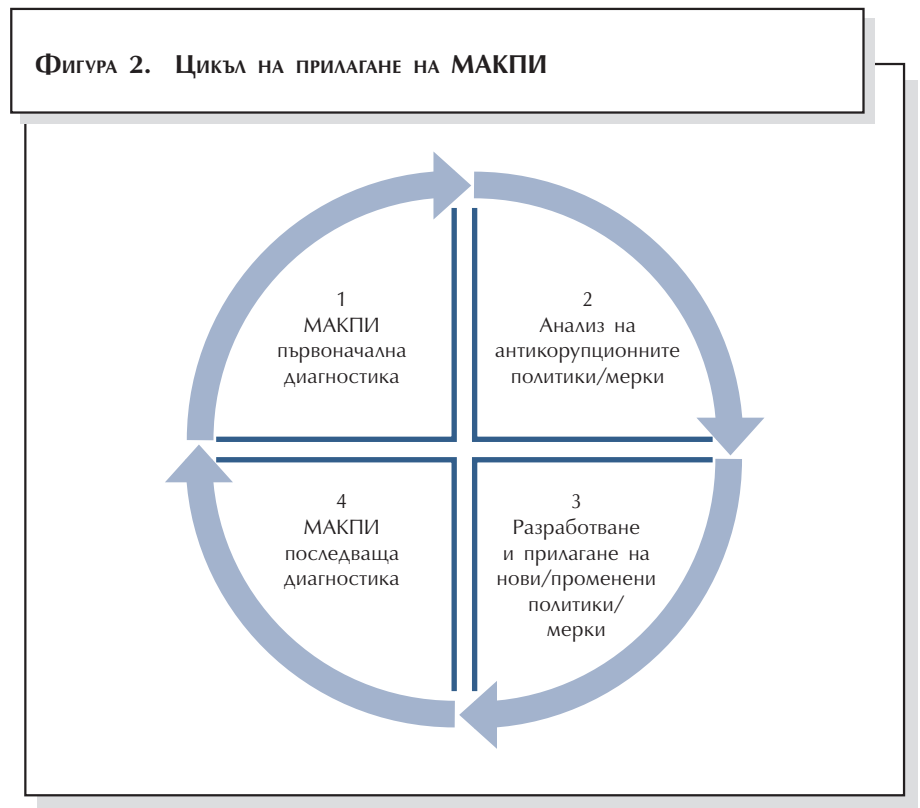
¹ По-общите теоретични и методологически основи на този подход се обсъждат в „Мониторинг на антикорупцията в Европа. Оценка на антикорупционните политики и измерване на корупцията“, Център за изследване на демокрацията (2015), докато конкретната технология на тяхното прилагане е представена в настоящия наръчник.

Фигура 1. Основни дейности и цели на МАКПИ

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МАКПИ

Базова идея при прилагането на МАКПИ е **цикличността** (Фигура 2). Процесът започва с първоначална МАКПИ диагностика, която е основа за анализа на антикорупционните политики и мерки в дадена организация. В резултат от този анализ се очаква ръководството на публичната организация да усъвършенства и приложи нова/изменена система от антикорупционни политики и мерки. В този смисъл след период от 1-2 години е подходящо повторно прилагане на МАКПИ диагностиката (в съкратен или пълен вариант). Повторното прилагане би могло да установи изменения в корупционната уязвимост, корупционния натиск и респ. ефективността на новите/променените антикорупционни политики и мерки.

Оптималният протокол за първоначалното приложение на МАКПИ включва следните процедури (компоненти):

1. Кабинетно проучване – изготвяне на първоначални списъци на дейностите и антикорупционните политики.
2. Дълбочинни интервюта с експерти от диагностицираната организация.
 - Преглед на дейностите; обзор и идентифициране на корупционните зони; дискусия за критериите при идентифициране на антикорупционните политики.

- Втора среща с експертите и провеждане на дълбочинни интервюта (втори етап). Уточняване на окончателния списък на антикорупционните политики.
 - Обсъждане с експертите и ръководството. Определяне на процедурата по извадката и техническите подробности на онлайн анкетата сред служителите (и евентуално сред клиентите, когато организацията може да съдейства с контактна информация или по друг начин). Изготвяне на проекта на писмото до участниците в анкетата.
3. Онлайн анкета сред служителите (МАКПИ Служители).
 4. Онлайн анкета сред външни експерти (МАКПИ Експерти)
 5. Онлайн анкета сред клиенти на организацията (МАКПИ Клиенти)
 6. Извършване на проучване на опита с корупция сред населението и клиентите (МАКПИ Население).
 7. Анализ на данните и изготвяне на диагностичен МАКПИ Доклад.

ОСНОВНИ КОНЦЕПЦИИ, ИЗМЕРВАНИ ЧРЕЗ МАКПИ

МАКПИ представлява съвкупност от инструменти за **оценка на корупционната уязвимост и рискове и оценка на антикорупционните политики и мерки на равнището на отделната публична организация**. Разработката на този инструмент почива на опита на Центъра за изследване на демокрацията в мониторинга на административната корупция през периода 1998 – 2015 и въвежда някои допълнителни концепции, методи и инструменти. Основната идея на МАКПИ е, че антикорупционните политики на макро (национално) равнище представляват общи принципи на организация на публичната власт, но нямат непосредствено отражение върху дейността на публичните организации и техните служители. Те могат да се превърнат в ефективни инструменти за противодействие на корупцията само ако бъдат превърнати в конкретни мерки, които да бъдат прилагани на равнището на публичните организации чрез система от правила, закони, разпоредби и системи за контрол и санкциониране. Един от основните проблеми, установени от множество изследвания на антикорупционната дейност на публичната власт е това, че в много случаи **антикорупционните политики формално се разработват и приемат, но реално се прилагат в ограничени мащаби**. В този смисъл инструменти като GRECO² биха могли да отчитат формалното (номиналното) наличие на антикорупционни структури и механизми, които реално не се прилагат или се прилагат в ограничен обем и поради това не се превръщат в ефективни антикорупционни политики и мерки.

Реалните случаи на корупционно поведение представляват взаимодействие между конкретни служители в публичния сектор и трети лица (граждани или фирми) и в този смисъл винаги се извършват в контекста на определена публична организация. Поради липсата на антикорупционни мерки, които да „преведат“ антикорупционните политики до конкретни правила в дадена публична организация, корупционните практики често се оказват морално или политически недопустими, но напълно законни. Методологията на МАКПИ се основава на няколко **основни положения**, които следва да се имат предвид в хода на прилагане на инструментите за диагностична оценка и при анализа на получените данни:

1. Корупцията е злоупотреба с власт с цел лична облага (Танзи). Подобна дефиниция има три основни елемента – злоупотреба, облага и връзка между облагата и злоупотребата. За да се използва при оценка на антикорупционни политики и мерки, тази дефиниция следва да се конкретизира (операционализира). По този начин се очертава конкретната съвкупност от действия в дадена публична организация, които попадат в определението корупция и които са

² По-подробно за оценката на различни инструменти и методики за оценка виж: Stoyanov, A., Gerganov, A., Di Nicola, A., Costantino, F. and Terenghi, F. (2015) *Mapping Anticorruption Enforcement Instruments*. Sofia: Center for the Study of Democracy.

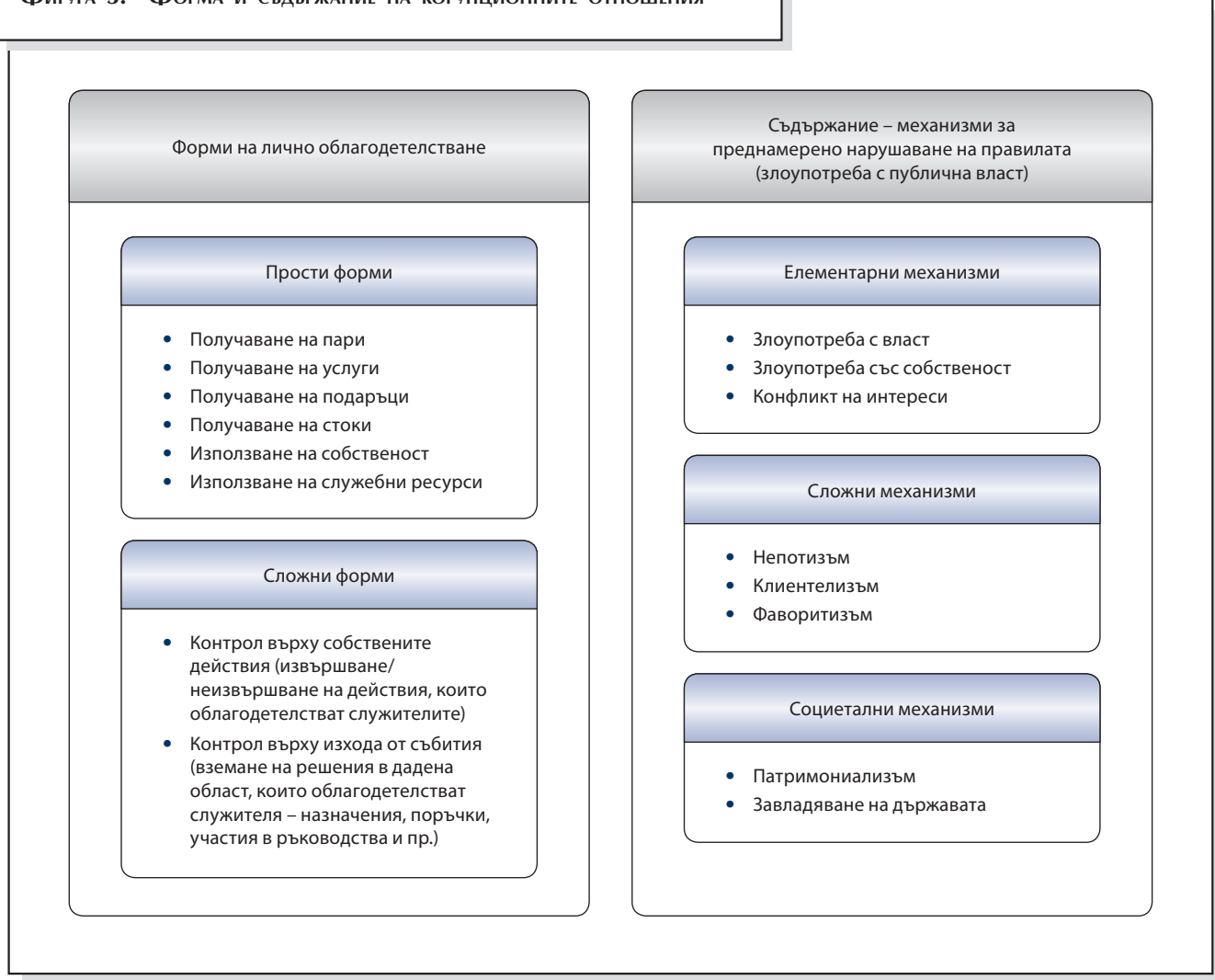
обект на антикорупционни политики и мерки. Накратко, за да се оценят антикорупционните политики и мерки е необходимо да има сравнително точна дефиниция за действията, които тези политики и мерки целят да ограничат и/или санкционират. В контекста на МАКПИ тази дефиниция се обозначава като **операционална дефиниция на корупцията**.

2. Операционалната дефиниция на корупцията предполага изясняване на понятията „злоупотреба с власт“ и „лично облагодетелстване“. На работно равнище в МАКПИ се приема, че злоупотребата с власт може да се конкретизира като:
 - Злоупотреба, която се отнася за служители в **публичния сектор** (като по този начин се изключва дискуссионната проблематика за корупцията в частния сектор);
 - Злоупотреба, която се дефинира като преднамерено **отклонение от официално установените за дадена публична организация правила, норми и закони** (а не като отклонение от разпространените представи или културни модели в дадено общество).
 - Възприетата дефиниция за злоупотреба с власт **не е универсална**, тъй като зависи от нормативната уредба в дадена държава и по отношение на дадена публична организация, т.е. е контекстуално специфична. Повечето международни сравнителни изследвания показват, че съвкупността от регулации, които дефинират какво е злоупотреба с власт, се различават между държавите. От тази гледна точка злоупотребата е нарушение на **локални правила и норми**, а не нарушаване на абстрактна, общовалидна система от правила и норми.

При обсъждане на корупцията като явление, аспектът „лично облагодетелстване“ често се смесва с аспекта „злоупотреба с власт“. Например даването и получаването на подкуп се възприема като форма на корупция (нарушаване на правилата), а не като форма на получаване на лична облага. Всъщност подкупите (пари, подаръци, услуги) биха били безпредметни ако служителят в замяна не наруши определени правила и/или закони.

Внасянето на яснота по отношение вътрешната структура на корупционните действия може да се представи като комбинация от **форма** (лична облага) и **съдържание** (преднамерена злоупотреба) – Фигура 3.

3. Обозначаването на дадена транзакция като корупция изисква **задължително** нарушението да е свързано с облага. Липсата на такава връзка превръща облагата просто в облага, а преднамереното нарушение просто в нарушение. Тази особеност често се използва от участниците в корупционни практики като начин за избягване на съдебно преследване за корупция или за избягване на съдебно преследване въобще. Много форми на облагодетелстване могат да се представят като нормални и/или заслужени, а много механизми на нарушение да се представят като резултат от мързел, некомпетентност, случайна грешка и т.н.

ФИГУРА 3. ФОРМА И СЪДЪРЖАНИЕ НА КОРУПЦИОННИТЕ ОТНОШЕНИЯ³

4. Ключови за противодействието на корупцията са два аспекта на антикорупционните усилия: дефиниране на **политики** и конкретизация на политиките в системата от **мерки**. Посочените във Фигура 3 механизми би следвало да са формално дефинирани като недопустими. Най-често това става като на централно равнище (правителство) се дефинират принципи/политики, които определят общите правила и критерии, на които трябва да отговарят всички действия на публичната власт. Примери в това отношение са антикорупционни политики/принципи като прозрачност, отчетност, отговорност, разделение на властите и др.

Антикорупционните политики сами по себе си нямат практическо въздействие и следва да бъдат преобразувани в конкретни правила (законали и други нормативни документи) и мерки на равнището на отделната публична организация. В този процес очевидно ще има правила, които са приложими във всички организации на публичната

³ Изброените форми на облагодетелстване и механизми на преднамерено нарушение на правилата могат по принцип да се комбинират произволно (всяко с кое да е друго), въпреки че някои комбинации се срещат по-често от други.

власт и други, които ще имат приложение само в някои организации. Чрез антикорупционните мерки се дефинира нелегитимността (или незаконността) на определени облаги и механизми за нарушаване на правилата и се внедряват съответни механизми на контрол и санкциониране. Липсата на дефиниции, правила и механизми за контрол показва, че в дадена публична организация не се прилагат никакви антикорупционни политики или мерки.

ПРИЛАГАНЕ НА МАКПИ

1. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА АНТИКОРУПЦИОННИТЕ ПОЛИТИКИ И МЕРКИ

Една от основните задачи при прилагане на МАКПИ е **идентифицирането на антикорупционните политики и мерки** в дадена публична организация. В това отношение трябва да се установи:

- Кои механизми на нарушаване на правилата и формите на облага са теоретично и практически възможни по отношение⁴ на специфичните дейности на диагностицираната организация. По този начин може да се получи една сравнително точна представа за

Фигура 4. Основни показатели за оценка на корупционната уязвимост

⁴ Теоретичната възможност за корупционни практики е налице тогава, когато за дадена дейност е налице търсене и предлагане на „корупционни услуги“. Например, за дейността на Гранична полиция „Охрана на зелена граница“, която включва патрулиране на граничната зона и предотвратяване на незаконно преминаване на границата, поради естеството на дейността, механизъм като клиентелизъм е теоретично невъзможен. Практическа възможност е налице тогава, когато има установени случаи на корупционни практики от определен вид.

- корупционната уязвимост** на дадена дейност и респ. да се оцени съществуващият риск от корупция, свързан с нея.
- За дейности, при които е налице корупционна уязвимост (теоретична и практическа възможност за корупционни практики), следва да се установи дали са въведени пълноценни **антикорупционни мерки**, т.е. налице е формално дефиниране на дадени действия като незаконни и установяване на процедури и правила за контрол и санкциониране на нарушенията на формалните правила.

Основните показатели, които обхваща първоначалната МАКПИ, са описани във Фигура 4.

2. ОЦЕНКА НА КОРУПЦИОННИЯ НАТИСК И АНТИКОРУПЦИОННИТЕ МЕРКИ

Антикорупционните политики и мерки по принцип могат да бъдат оценявани за своята **ефективност** (степен на постигане на дадена/тяхната цел) и **ефикасност** (изразходвани ресурси за постигане на дадена цел). Ключово за подобни оценки е понятието **цел**. Цел на всяка антикорупционна политика/мярка е намаляване на броя на корупционните практики (равнището на корупция). Наличие на голям брой антикорупционни мерки, механизми за контрол и санкциониране и пр., което не води до намаляване на равнищата на корупция показва, че съществуващата антикорупционна инфраструктура е не-ефективна, неефикасна и/или безполезна.

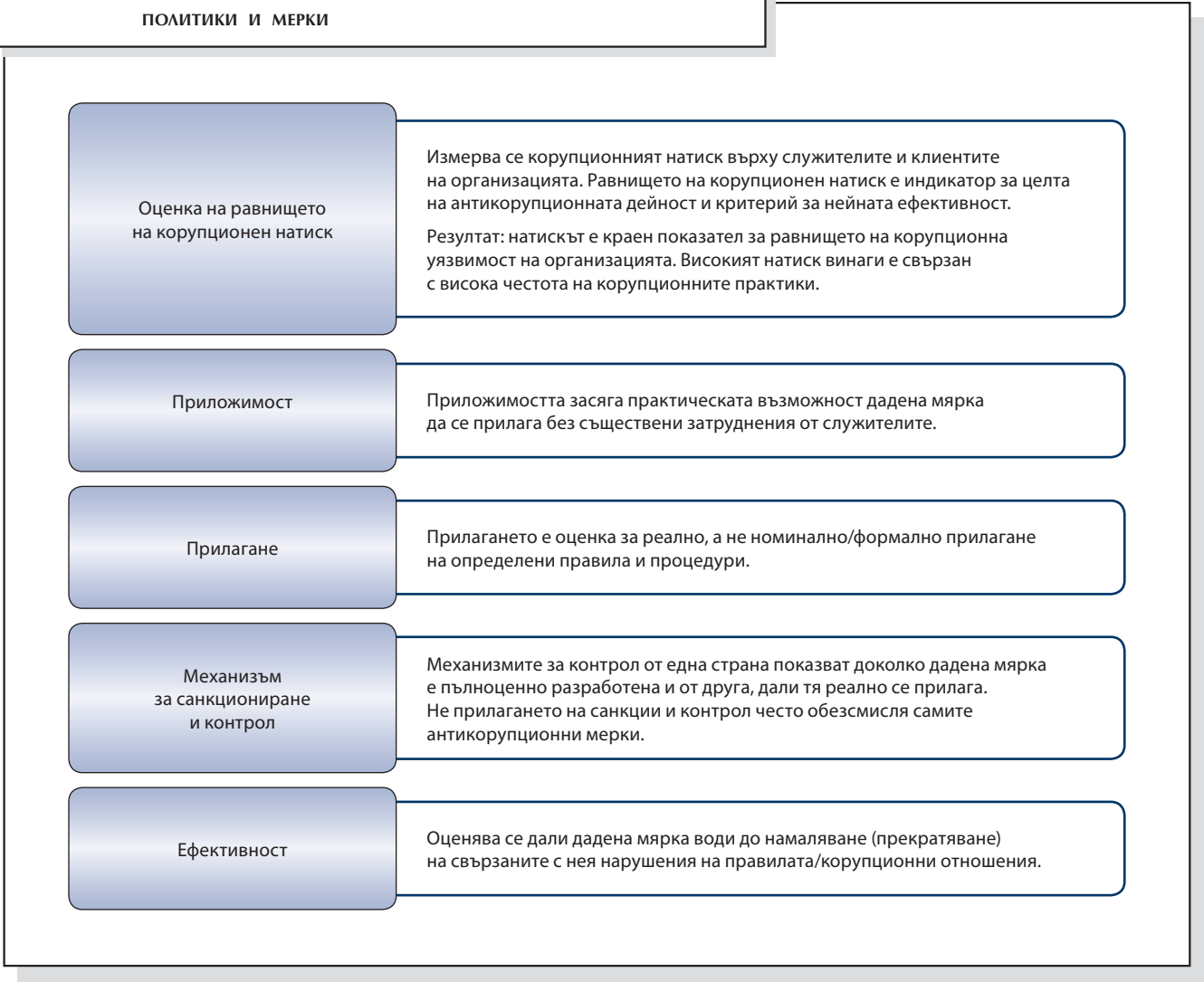
Практически МАКПИ се съсредоточава главно върху оценка на показателя **ефективност**. Оценката на ефикасността предполага измерване на разходите на организацията за прилагане на дадена антикорупционна мярка, което в повечето случаи е практически доста трудно.

Основните обобщаващи показатели за оценка на антикорупционните мерки са дадени във Фигура 5. Те позволяват да се получи сравнителна оценка както за „дизайна“ на дадена политика или мярка, така и да се оцени степента на нейното реално прилагане. Обобщаващите оценки за всички прилагани мерки позволяват:

- Да се оцени **сравнителната ефективност** на отделните мерки
- Да се очертаят **зони на висока корупционна уязвимост** в съчетание с липсващи и/или ниско ефективни **антикорупционни мерки**
- Да се набележат критични области в работата на организацията, които се нуждаят от **нови мерки/политики**.

МАКПИ може да се използва еднократно или многократно. При **еднократно** приложение различни дейности могат да бъдат степенувани в зависимост от степента на корупционен риск, който те

ФИГУРА 5. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА АНТИКОРУПЦИОННИТЕ ПОЛИТИКИ И МЕРКИ

пораждат. На тази основа се идентифицират съществуващите антикорупционни политики/мерки и се оценява тяхната относителна ефективност. Резултат от това прилагане е карта на антикорупционните политики/мерки на дадена публична организация, идентификация на възможните „тесни места“ на корупционна уязвимост и анализ на относителната ефективност на прилаганите антикорупционни политики/мерки. При **многократно** приложение на МАКПИ основна цел на диагностиката е установяването на крайната ефективност на прилаганите антикорупционни политики/мерки: дали е налице видимо намаление на равнищата на административна корупция.

В практическата работа по прилагане на МАКПИ се използват следните дефиниции на видовете преднамерени нарушения на правилата⁵ на публичната организация (форми на корупция)⁶:

Злоупотреба с власт от служител в публична институция: преднамерена злоупотреба с функции или служебно положение чрез извършване или отклоняване от извършването на действие в нарушение на правилата/законите от страна на служителя с оглед получаване на облага за себе си или за друго лице или структура.

Злоупотреба със собственост от страна на служител в публична институция (която не съставя част от предишните казуси): умишлено присвояване или друга злоупотреба спрямо собственост, публични или частни фондове или акции или други ценни книжа, предоставени на служителя по силата на неговото служебно положение, извършени от същия в негова изгода или за облагодетелстване на друго лице или структура.

Непотизъм: използването от страна на служителя на неговите правомощия и власт за осигуряване на работни места или други услуги на роднини (членове на семейството му и близки приятели), което може да се случи на всички равнища на държавата – от ниските звена на администрацията до министерствата.

Конфликт на интереси: положение (статус) на служител в публичната организация, който е свързан с даден клиент на организацията по линия на роднински връзки, текущи или минали бизнес отношения и др.

Клиентелизъм: неформални отношения между хора с различен социален и икономически статус (които не са роднини): „патрон“ (шеф) и неговите „клиенти“ (намиращи се в зависимост от него, последователи, протезета). Тези взаимоотношения включват взаимен, но неравен обмен на корупционни облаги.

Фаворитизъм: систематично облагодетелстване на определени хора/фирми на базата на партиен, етнически или друг признак.

Патримониализъм: начин на упражняване на публичната власт, който поставя клиентите на повече от една публични организации в пълна или почти пълна зависимост от публичната власт. Като правило субект на патримониални отношения могат да бъдат служители от висок ранг и/или публични организации, които по един или друг начин управляват дейността на други (повече от една) публични организации. Зависими от волята на „патрона“ са както съподчинени публични организации, така и клиентите на тези публични организации⁷.

Завладяване на държавата: систематична връзка на даден клиент с повече аспекти на дейност на една или повече публични организации. По силата на тази многопосочна обвързаност този специфичен клиент се оказва в привилегировано положение, което е продукт на корупционни отношения⁸.

⁵ Става дума за едната страна в структурата на корупционните отношения – съдържанието. Разбира се, за да се говори за корупция, всяко едно от тези нарушения следва да бъде обвързано с облага за извършилия го служител.

⁶ Дефинициите се предоставят на експертите, изследвани чрез дълбочинно интервю за ориентация.

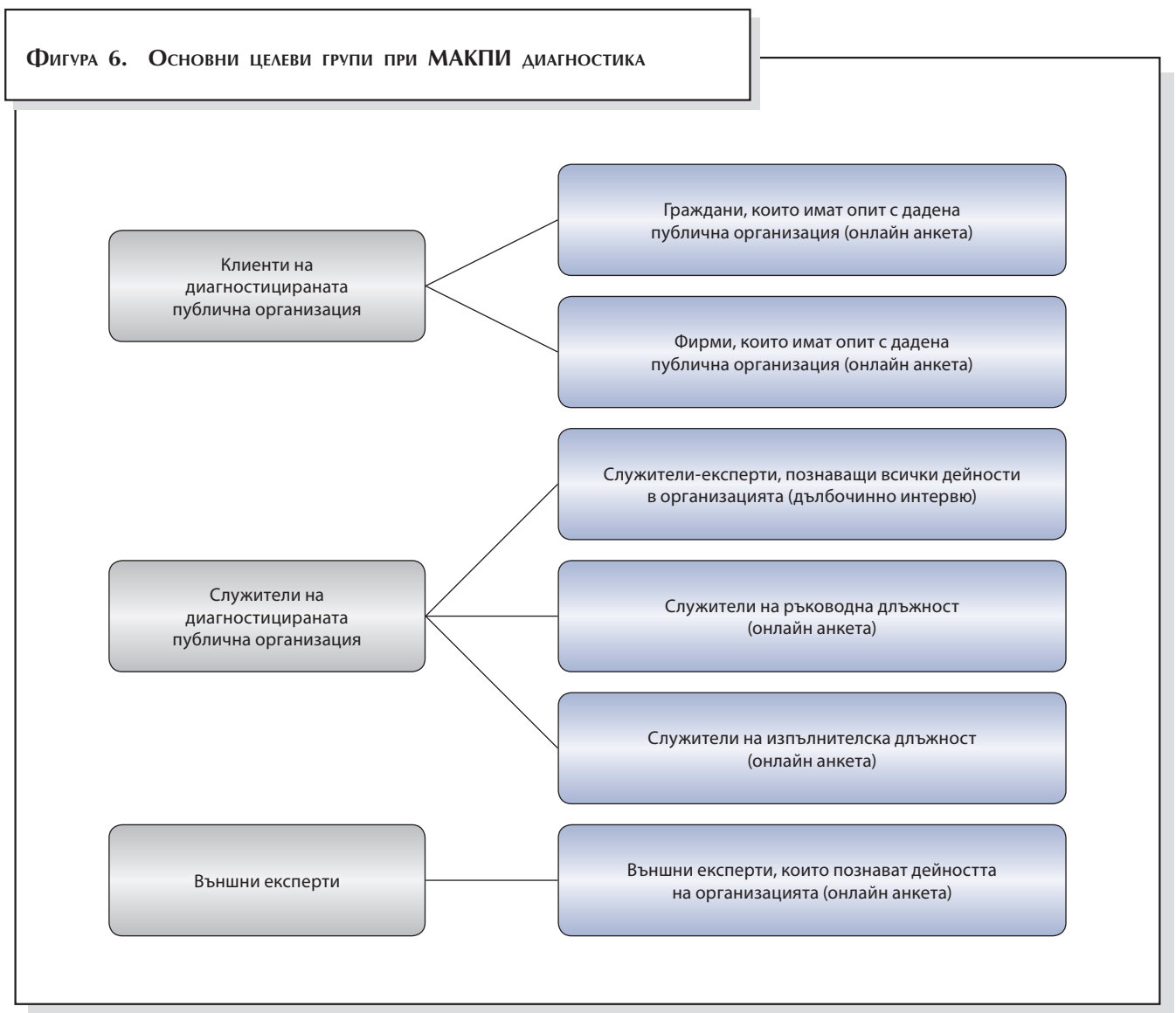
⁷ Патримониализмът е практически възможен най-вече при силна централизация на публичната власт и авторитарни форми на управление.

⁸ Завладяване на държавата. Противодействие на административната и политическата корупция, Център за изследване на демокрацията, 2016 г.

МЕТОДИ НА МАКПИ ДИАГНОСТИКА

Основни източници на информация при прилагане на МАКПИ са:

- устройствените документи на публичната организация;
- опитът на служителите в публичната организация (разделени на две основни групи – хора на ръководни позиции и хора на изпълнителски позиции),
- опитът и експертната оценка на външни за организацията експерти, които имат поглед върху дейностите на диагностицираната организация;
- опитът на „клиентите“ на организацията (граждани и/или фирми, които имат контакти с организацията във връзка с изпълняваните от нея дейности):

Основните методи, използвани при МАКПИ диагностиката са конструирани така, че да обхванат пълноценно изброените целеви групи. Важно значение има също и възможността за получаване на информация по един и същи показател от няколко източника (целеви групи).

Първоначална диагностика

При първоначалната диагностика чрез кабинетно проучване се проучват основните документи (закони, правилници, нормативни актове определящи правомощията и дейностите на съответната публична организация) и се провеждат дълбочинни интервюта с 2-3 експерти от диагностицираната организация. Експертите би следвало да познават повечето дейности и политики на организацията. Основните задачи на първоначалната диагностика са:

1. Да се определи **базовата съвкупност от дейности**, които се извършват в организацията. Тази задача се изпълнява чрез кабинетно проучване. Използват се съществуващите устройствени правилници, закони, заповеди и друга информация за организацията.
2. Дефиниране на зоните на **корупционен риск**. Тази задача се решава чрез провеждане на няколко дълбочинни интервюта с експерти на организацията, които познават добре всички дейности и организацията като цяло.
3. Идентифициране на прилаганите в организацията **антикорупционни политики/мерки**. За решаване на тази задача се използва дълбочинно интервю с експерти на организацията, които познават добре всички дейности и организацията като цяло.

Общите резултати от диагностичната фаза позволяват да бъдат конкретизирани въпросниците за служителите и за клиентите на организацията главно по отношение на:

- Съвкупността от дейности в организацията. Това има отношение към подбора на служителите, които ще участват в оценката.
- Списъкът от основни антикорупционни политики/мерки. Това има пряко отношение към основните раздели за оценка във въпросника.

Зоните на корупционен риск (уязвимост) се установяват като за всяка от основните дейности в хода на интервюта се оценява теоретичната и практическата възможност да възникват корупционни отношения. Практически това означава дейностите в организацията да се „кръстосат“ с основните форми на корупция като се дадат отговори на няколко основни въпроса: 1) дали дадена форма на корупция е теоретично възможна в комбинация с дадена дейност (Таблица 1); 2) дали дадена форма на корупция в комбинация с дадена дейност реално съществува, има такива случаи (Таблица 2); 3) какво е равнището на корупционна уязвимост за всяка дейност, предвид теоретичната и практическата възможност да се срещат определени форми на корупция (Таблица 3).

Таблица 1. ТЕОРЕТИЧНА ВЪЗМОЖНОСТ ЗА КОРУПЦИОННИ ОТНОШЕНИЯ

Основни дейности	Основни форми на корупция			
	Злоупотреба с власт	Форма 2	Форма 3
Дейност 1	Да (налице е)	Не (Не е налице)		
Дейност 2				
Дейност 3				
.....				

Таблица 2. ПРАКТИЧЕСКА ВЪЗМОЖНОСТ ЗА КОРУПЦИОННИ ОТНОШЕНИЯ (НАБЛЮДАВАНИ СЛУЧАИ)

Основни дейности	Основни форми на корупция			
	Злоупотреба с власт	Форма 2	Форма 3
Дейност 1	Няма	Рядко	Често	Много често
Дейност 2				
Дейност 3				
.....				

Таблица 3. ЗОНИ НА КОРУПЦИОННА УЯЗВИМОСТ (ОБОБЩЕНИЕ НА ТАБЛИЦА 1 И ТАБЛИЦА 2)

Основни дейности	Зони на корупционна уязвимост			
	Злоупотреба с власт	Форма на корупция 2	Форма на корупция 3	Общо за дейността
Дейност 1	Няма	Ниска	Средна/висока	Няма/...Висока
Дейност 2				
Дейност 3				
.....				

МАКПИ Служители

Метод: онлайн изследване сред служителите на съответната публична организация

Извадка: моделът на излъчената извадка е прост случаен подбор. Във всяка организация са налице списъци на служителите и реализацията на простият случаен подбор не представлява проблем.

МАКПИ Експерти

Метод: онлайн изследване сред експерти, познаващи дейността на съответната публична организация

Извадка: необходимо е да се подберат минимум 15-20 експерта, които имат цялостен поглед върху организацията, в това число бивши служители.

МАКПИ Клиенти

Метод: изследване сред населението на възраст над 18 год. и/или сред фирмите в страната, които са имали контакт с диагностицираната организация.

Извадка: представителна двустепенна гнездова извадка на целевите групи.

МАКПИ Население

Метод: проучване (интервю лице в лице) сред населението на възраст над 18 год.

Извадка: случайна, представителна двустепенна гнездова извадка на населението 18+.

Използва се за установяването на разпространените форми на корупция, които засягат транзакциите между граждани и служители, както и за валидиране на връзката между корупционните индикатори. Анкетата използва методологията на *Системата за мониторинг на корупцията*⁹. Нейна основна цел е да предостави данни за разпространението и найчестите проявления на корупцията. В контекста на МАКПИ диагностиката този компонент служи за установяване на общите характеристики на корупционните отношения с дадена държава и „базова“ стойност на показателите, измервани за дадена организация.

В емпирично отношение найлесният начин за оценка на корупционното поведение е чрез идентифицирането на случаите на даване/при-

⁹ *Чисто бъдеще (1998)*. София: Център за изследване на демокрацията, с. 6491.

емане на подкупи. Типовете, моделите на нарушаване на правилата и техните нива са потрудни за наблюдение и оценка. Дори когато това е възможно, винаги съществува вероятността дадено нарушение да е било извършено без да е налице лично облагодетелстване от страна на извършителя (служителя). Основните индикатори на диагностиката дават представа за корупцията (като социален феномен), използвайки три групи концепции: опит, нагласи и представи. Измерваните елементарни индикатори се обобщават, за да бъде конструирани няколко индекса: участие в корупция, корупционен натиск, специфични нагласи спрямо корупцията, информираност (идентифициране) за корупцията, приемане (толериране) на корупцията, склонност към корупция и вероятност от корупционен натиск.

МАКПИ АНАЛИЗ

След изпълнение на елементите на количествена и качествена диагностика се разработва анализ. Структурата на анализа обхваща основните показатели за които се събира информация чрез диагностиката, описани в Таблица 3.

Основните въпроси на които отговаря анализа са следните:

1. Кои са основните корупционни рискови зони в организацията (дейности и форми на корупция където вероятността от корупционни отношения е висока).
2. В каква степен всяка дейност и всяка зона на корупционен риск е обхваната от антикорупционни мерки.
3. Какво е равнището на корупционен натиск спрямо всяка една от дейностите (на база на опита на служители, експерти и клиенти на организацията). Налице ли са разминавания в опита на служители и клиенти.
4. Каква е оценката за приложимостта, прилагането, системата от санкции и ефективността на всяка от антикорупционните мерки.
5. Каква е сравнителната ефективност на корупционните мерки и доколко тази ефективност съответства (или несъответства) на равнището на корупционна уязвимост и риск.
6. Кои антикорупционни мерки следва да се модифицират или прекратят. В кои области следва да се разработят и внедрят нови антикорупционни мерки.

МАКПИ ИНСТРУМЕНТИ

1. ПЪРВОНАЧАЛНА ДИАГНОСТИКА

Кабинетно проучване

Целта на кабинетното проучване е да се изготви предварителен профил на анализираната публична организация, който да бъде използван в рамките на дълбочинните интервюта с експертите. Това включва изготвянето на три материала за тях:

- Списък на дейностите на публичната организация. Той включва списък на отделите, информация за броя на служителите, и, ако това е наложително, евентуалното му териториално разположение.
- Списък на антикорупционните политики, прилагани от организацията.
- Списък на документите, които определят структурата на публичната организация, йерархичната съподчиненост, отговорностите и субординацията.

Източниците на информация включват:

- Статутът на публичната организация;
- Устройственият правилник;
- Закони, подзаконовни актове и вътрешни регламенти.

С оглед изготвянето на пълен списък на дейностите на институцията, той трябва да отговаря на следните критерии/условия:

Да включва основните типове вътрешни дейности. Найчесто това включва назначаване, уволняване, кариерно развитие, контрол върху качеството и институционални преустройства.

Да включва и категоризира външните дейности на институцията. Те включват обмена между институцията и другите институции, както и услугите, които институцията предоставя на клиентите (на обществото като цяло, на гражданите и фирмите). Обществените поръчки съставят важна част от външната дейност.

Списъкът се съставя в съответствие с модела, използващ 4 равнища на категоризиране. Първото и най-общото ниво е винаги едно и също – то включва общото дефиниране на дейностите, характерни за повечето институции, от типа на „наемане“, „уволняване и контрол“, „кариерно развитие“, „услуги“ (вж. приложената по-долу таблица).

От второто до четвъртото ниво се попълват дейностите, специфични за конкретната институция. Второто ниво включва поголемите и общо дефинирани категории, описващи основните услуги, извършвани от институцията (например, „превенция/контрол на трафика и контрабандата“).

Третото ниво съдържа по-подробни дефиниции на дейностите, като трябва да се отчита, че тези категории ще бъдат използвани за оценка на корупционната уязвимост и рискове (т.е. ако предварително се знае, че определен профил дейности би могъл да бъде съпътстван от определен и

общ за тях корупционен риск при използването на сходни механизми, най-добре би било въпросният профил дейности да бъде обособен в отделна категория, което би улеснило събирането на данни).

Четвъртото, най-подробно подниво, изпълнява поддържаща функция – служи за изясняване и илюстриране дейностите от третото или второто ниво.

Дълбочинно интервю

Цел: Да се направи оценка на корупционната уязвимост на дадена организация чрез оценка на вероятността от корупция за всички извършвани дейности.

Метод и процес: На интервюирания експерт се предлага списък с дейностите на организацията и друг списък, съдържащ корупционните типове със съответните дефиниции. Интервюто се извършва в следната последователност:

- Преглед на списъка на дейностите на публичната организация.
- Въведение към наблюдаваните типове корупция (описание и евентуално разясняване от страна на интервюиращия).
- Оценка на вероятността от проявяване на типовете корупция при всяка дейност.
- Дефиниране на антикорупционната политика (въведение и разяснения от страна на интервюиращия).

В случай че експертът се нуждае от консултация с колегите си и от справка с документите на организацията, интервюто се прекъсва и се определя нова среща.

Встъпителни думи

Интервюиращ:

Целта на това изследване е да се направи подробна оценка на приложението на антикорупционните политики във вашата организация. Вашето участие ще допринесе за изготвянето на оценката чрез определяне зоните на корупционна уязвимост (рисковете) във вашата организация, както и чрез идентифицирането на прилаганите понастоящем антикорупционни политики. Тъй като подобен подход или някои от неговите елементи могат да бъдат нови за Вас, ще ви предоставя предварителен проект за списък на дейностите, дефиниции на различните типове корупция, както и непълнена карта за нанасяне на секторите на корупционна уязвимост, която заедно ще попълним.

Интервюиращият предава на интервюирания въпросните материали.

Бележка: В случай че в миналото са били правени оценки, би било полезно да се предостави и вече попълнената карта на зоните на корупционна уязвимост, както и списъци на дейностите и на антикорупционните политики.

Интервюиращ: Корупционните дейности са различни и включват разнообразни видове умишлено неспазване на правилата, които са пряко свързани с получаване на облаги от страна на служителите. Различните видове корупция обикновено са характерни за конкретни дейности.

Следователно, ще се нуждаем от следното:

- Съставяне на списък с дейностите на публичната организация (дефинирани в техния устройствен правилник) в изпълнение на нейната публична функция;

- Оценка на потенциалния корупционен риск за всяка дейност;
- Преглед на съществуващите антикорупционни политики;
- Съпоставяне на съществуващите политики с визирания от тях корупционен риск/рискове.

Преглед на списъка на дейностите

Интервюиращ:

Моля, прегледайте предварително изготвения от нас списък на дейностите на вашата организация. Той включва дейностите, които са присъщи на всички публични организации, както и някои специфични дейности, характерни конкретно за вашата организация.

Смятате ли, че тези дейности дават вярна представа за структурата на вашата организация?

Дали така формулираните дейности ще са разбираеми за всичките служители? Има ли необходимост някои от тях да бъдат профилирани или пък обобщени?

Има ли конкретни отдели в рамките на организацията, които контролират и наблюдават останалите отдели (от типа на „вътрешна сигурност“, инспекторат и т.н.)?

Съществуват ли специализирани отдели за наемането, кариерното развитие и обществените поръчки, или всеки отдел изпълнява тези функции?

Интервюиращият (в края на интервюто): Ще се съгласите ли да Ви изпратя преработения списък за окончателно одобрение?

Типове корупция и зони на корупционна уязвимост

Интервюиращ:

Сега ще разгледаме различните типове корупция, които могат да се проявят във вашата организация. Нека в началото обсъдим дефинициите на основните типове корупция, съдържащи се в материалите, които Ви дадох.

Интервюиращият чете и обяснява всеки тип корупция, като дава примери и отговаря на въпросите на експерта, за да се увери, че той добре е разбрал различията между типовете корупция.

Интервюиращ:

Сега заедно ще обсъдим вероятността някои типове корупция да се проявят в рамките на всяка една от споменатите дейности. Под „проявяване“ се има предвид, че за определен тип корупция може да се каже следното:

- Той има практически смисъл за служителите или за клиентите на вашата организация.
- Подобна сделка съдържа в себе си потенциален корупционен интерес – и двете страни биха се възползвали от нарушаването на закона, като вероятността въпросното нарушение да бъде разкрито е малка.
- Подобни случаи вече са били констатирани във вашата организация.
- Като се има предвид съществуващата ситуация в страната (града, организацията и т.н.), подобна вероятност не може да бъде отхвърлена.

Интервюиращ:

Нека да започнем с първата дейност в списъка (...).

Смятате ли, че **злоупотребата с власт** е възможна/би могла да се случи или се случва в рамките на тази дейност?

Бихте ли казали, че това е много вероятно?

Има ли случаи, когато клиенти на вашата организация са подсказвали или съобщавали на служители, че са заинтересовани от подобна сделка?

Какъв, според Вас, би бил най-вероятният механизъм на евентуална сделка?

Установени ли са подобни случаи?

Интервюиращият изчита съдържанието на таблицата, като задава горните въпроси, ако са уместни. Отбелязва в нея клетките/зоните, за които експертът смята, че е налице корупционна уязвимост и записва механизмите на корупционните сделки, съобщени от него.

Карта на корупционната уязвимост (разработена във връзка с диагностицирането на корупционната уязвимост в Гранична полиция)

Таблица 4. ПРИМЕРНА ТАБЛИЦА ЗА АНАЛИЗ НА ЗОНИТЕ С ПОТЕНЦИАЛЕН КОРУПЦИОНЕН ИНТЕРЕС. Н = „НАЛИЧЕН“

	Злоупотреба с власт	Злоупотреба със собственост	Непотизъм	Клиентелизъм	Търговия с влияние	Потенциален корупционен интерес – средни стойности за дейността
Човешки ресурси			Н			Среден
Обществени поръчки	Н		Н	Н	Н	Висок
Дейност 3...	?	?	?	?	?	?

Антикорупционни политики

Интервюиращ:

Попълнихме картата на зоните на корупционна уязвимост на вашата организация. Оказа се, че има някои зони/клетки от таблицата, които са рискови. Сега е нужно да съставим списък на антикорупционните политики, които в дадения момент се прилагат във вашата организация. Най-вероятно ще се нуждаете от консултиране на съответните документи или да говорите с колегите си преди да приключим тази задача.

Преди това бих искал да Ви въведа в темата и да Ви обясня, какво е нашето разбиране за понятието „антикорупционни политики“

Преди всичко, ние различаваме две групи антикорупционни политики: общи политики, които са приложими към повечето дейности на организацията, и специфични политики, които са предназначени за противодействие на корупцията в конкретни дейности. Сред общите, които са характерни за повечето публични организации в страната, са следните:

- Имуществени декларации на служителите;
- Декларации за наличие на конфликт на интереси;
- Антикорупционно обучение;
- Информационни кампании; информационни дни;
- Механизми за граждански контрол от типа на пощенски кутии за корупционни сигнали, интернет сайтове за публикуване мненията на клиентите, процедури за изпращане на жалби във връзка с корупция и др.

Нужно е да направим допълнителен коментар, преди да се пристъпи към обсъждането на всяка от тези политики.

Ние виждаме в антикорупционните политики допълнителни контролни механизми, с помощта на които се идентифицира умишленото неспазване на правилата с оглед извличане на лична изгода. Използваните в рамките на тези политики мерки са насочени към установяване на подобни нарушения на правилата, както и към упражняване на контрол и евентуално налагане на санкции. Същевременно, правилата на организацията определят и предписват начина, по който ще се извършват въпросните процедури, т.е. как да се процедира в конкретните ситуации. Понякога самите правила са достатъчни, за да предотвратят умишленото нарушение, които на пръв поглед прави излишни допълнителните проверки. Накратко, антикорупционните политики представляват второ ниво на контрол, като чрез тях се проверява за неспазването на правилата с цел лична изгода на служителите.

Освен това, за да бъдат определени правила и организационни механизми припознати като антикорупционни политики, те трябва да отговарят на следните критерии:

- Да бъдат възприети официално от организацията (да получат писменото одобрение на ръководството);
- Да конкретизират отговорностите;
- Да конкретизират контролните процедури;
- Да конкретизират санкциите, които да бъдат налагани при констатирани нарушения.

*Интервюиращият може да прекъсна интервюто и да насрочва нова среща. Той моли респондента да изготви и изпрати списък на общите и конкретните антикорупционни политики. **втори етап на интервюто***

Интервюиращ:

Изготвихме този списък на общите и конкретните антикорупционни политики, прилагани във вашата организация. Нека сега да прегледаме всяка от тях, за да се убедим, че става дума наистина за антикорупционни политики.

Интервюиращият използва списъка и започва с първата политика, като задава съответните въпроси. След това продължава и с останалите политики, докато списъкът бъде изчерпан.

Интервюиращ:

Какво е официалното наименование на всяка от тези политики (как са известни във вашата организация)?

Дали тази политика е част от нормалната организационна рутина, или е допълнителен контролен механизъм, въведен на последващ етап?

Кой отговаря за нейното осъществяване?

Какво се случва, ако някои служители бъдат уличени, че нарушават тази политика? Имало ли е подобни случаи през последните 23 години? Смятате ли, че повечето служители са осведомени за тази политика?

Типове корупция (справка за респондента)

Злоупотреба с власт от служител в публична институция: преднамерена злоупотреба с функции или служебно положение чрез извършване или отклоняване от извършването на действие в нарушение на правилата/законите от страна на служителя с оглед получаване на облага за себе си или за друго лице или структура.

Злоупотреба със собственост от страна на служител в публична институция (която не съставя част от предишните казуси): умишлено присвояване или друга злоупотреба спрямо собственост, публични или частни фондове или акции или други ценни книжа, предоставени на служителя по силата на неговото служебно положение, извършени от същия в негова изгода или за облагодетелстване на други лице или структура.

Непотизъм: използването от страна на служителя на неговите правомощия и власт за осигуряване на работни места или други услуги на роднини (членове на семейството му и близки приятели), което може да се случи на всички равнища на държавата – от ниските звена на администрацията до министерствата.

Конфликт на интереси: положение (статус) на служител в публичната организация, който е свързан с даден клиент на организацията по линия на роднински връзки, текущи или минали бизнес отношения и др.

Клиентелизъм: неформални отношения между хора с различен социален и икономически статус (които не са роднини): „патрон“ (шеф) и неговите „клиенти“ (намиращи се в зависимост от него, последователи, протежета). Тези взаимоотношения включват взаимен, но неравен обмен на корупционни облаги.

Фаворитизъм: систематично облагодетелстване на определени хора/фирми на базата на партиен, етнически или друг признак.

Патримониализъм: начин на упражняване на публичната власт, който поставя клиентите на повече от една публични организации в пълна или почти пълна зависимост от публичната власт. Като правило субект на патримониални отношения могат да бъдат служители от висок ранг и/или публични организации, които по един или друг начин управляват дейността на други (повече от една) публични организации. Зависими от волята на „патрона“ са както съподчинени публични организации, така и клиентите на тези публични организации¹⁰.

Завладяване на държавата: систематична връзка на даден клиент с повече аспекти на дейност на една или повече публични организации. По силата на тази многопосочна обвързаност този специфичен клиент се оказва в привилегировано положение, което е продукт на корупционни отношения.

¹⁰ Патримониализмът е практически възможен най-вече при силна централизация на публичната власт и авторитарни форми на управление.

**Примерен списък от дейности, който се предоставя на респондента
(на основата на Гранична полиция, България)**

- Човешки ресурси – наемане, уволняване, кариерно развитие;
- Обществени поръчки;
- Превантивно разследване – превенция на нелегална миграция, контрабанда и трафик.
- Охрана на границата – превенция на незаконното ѝ пресичане от лица, МПС и имигранти;
- Разследвания от следователи;
- Информационни дейности – анализ на рисковете и информационни кампании;
- ГКПП – обработване на документите на легални лица и МПС и предотвратяване незаконното пресичане на границата от хора и МПС на територията на ГКПП;
- Административни и наказателни – контрол и налагане на наказания на нелегалните имигранти; контрол на трафика в близост до летища, жп станции; издаване на пропуски на служители и фирми, работещи в зоната на ГКПП.

Примерен списък на антикорупционните политики (материал за експертите)

Общи политики (Гранична полиция)

- Общи антикорупционни мерки при селекцията на кандидатите за работа в МВР.
- Регулиране дейностите на служителите с помощта на допълнителни разпореждания и инструкции като реакция на някои нарушения, които не попадат под забрана от съществуващите закони или регламенти (например, на служителите на Гранична полиция не се разрешава да искат от граждани да им купуват стоки за лична употреба).
- Антикорупционно обучение в Полицейска академия.
- Информационни кампании – насърчаване на положителните примери, запознаване на служителите с тримесечните прегледи (на корупционните проблеми, както и на предприетите антикорупционни мерки).
- Подаване на годишни декларации за имуществото и доходите.
- Преки супервайзъри преглеждат декларациите за имущественото състояние и доходите на служителите. С оглед гарантиране извършването на подобна проверка, от преките супервайзъри се изисква полагане на подпис върху всяка декларация.
- Незабавни реакции при корупционна жалба – извършване на проверки/разследвания, разпореждане на дисциплинарно производство и информирание на съответните отдели, както и др.
- Информационни кампании сред населението за популяризиране на телефонните номера и интернет адреси, на които гражданите могат да съобщават за случаи на корупция.

Конкретни политики (Гранична полиция)

- Промяна в смените в ГКПП и ротацията на служителите в тези пунктове.
- Постоянно видеонаблюдение на местоработата в ГКПП.
- Интервюта с пътници, пресичащи границата, и с нелегални имигранти, бежанци и др.
- Внезапни проверки (одити) от началниците на звена.

2. МАКПИ СЛУЖИТЕЛИ

ВЪПРОСНИК ЗА ОЦЕНКА НА АНТИКОРУПЦИОННИТЕ МЕРКИ В [ОРГАНИЗАЦИЯ]

Това е анонимно допитване, Вашите отговори ще бъдат напълно анонимни, а резултатите от проучването ще се използват само за статистически анализ и ще се представят единствено в обобщен вид.

Част 1. Обща информация

Q1. Вие сте:

1. Служител с управленски функции
2. Служител без управленски функции

Q3. Кое от следните твърдения отразява най-точно Вашите служебни задължения по отношение на намаляването на корупцията в [Организация]?

Има се предвид задължения, свързани с проследяване и контрол на изпълнението на антикорупционни политики в [Организация], въвеждане на нови такива политики и други задължения свързани пряко с антикорупционните мерки, предприети в [Организация].

1. Борбата с корупцията в [Организация] е главното ми служебно задължение
2. Борбата с корупцията в [Организация] е голяма част от служебните ми задължения
3. Борбата с корупцията в [Организация] е малка част от служебните ми задължения
4. Борбата с корупцията в [Организация] не е изрично посочена като част от служебните ми задължения

Q6. Колко години общо сте работил/а в структурите на [Организация]?

1. По-малко от 5 години
2. Между 5 и 10 години
3. Между 10 и 20 години
4. Повече от 20 години

Q7. Вашата работа в [Организация] свързана ли е с някои от следните дейности?

(Моля отбележете всички отговори, които са приложими)

1. [Дейност 1]
2. [Дейност 2]
3. [Дейност 3]

Част 2. Дейности

(Въпросите се задават само за дейностите отбелязани на Q7)

Q8. Бихте ли казали, че външният натиск за корупционна сделка (подкуп, ходатайство и др.) за следните дейности е: силен натиск, умерен натиск, слаб натиск или няма никакъв натиск?

Външен натиск означава хора извън институцията (без значение дали граждани или служители на други институции) да предлагат подкупи и/или да искат услуги

	Силен натиск	Умерен натиск	Слаб натиск	Няма никакъв натиск
[Дейност 1]	4	3	2	1
[Дейност 2]	4	3	2	1
[Дейност 3]	4	3	2	1

Q9. Според Вас, вероятно ли е служителите, които извършват следните дейности, да приемат (или да поискат) нещо, за да извършат определена услуга.

	Много е вероятно	По-скоро е вероятно	По-скоро не е вероятно	Изобщо не е вероятно
[Дейност 1]	4	3	2	1
[Дейност 2]	4	3	2	1
[Дейност 3]	4	3	2	1

Q10. Доколко е вероятно ръководител да разпорежи на служител да извърши нерегламентирани действия и/или услуги в следните области:

	Много е вероятно	По-скоро е вероятно	По-скоро не е вероятно	Изобщо не е вероятно
[Дейност 1]	4	3	2	1
[Дейност 2]	4	3	2	1
[Дейност 3]	4	3	2	1

Q12. Според вас доколко е вероятно гражданите (или фирмите) да се опитат да заобиколят действащите правила в следните области (*напр. да се опитат да избегнат плащания към държавата, да получат специални привилегии при назначаване и израстване в службата, да избегнат проверки/разследване/наказания и др.*)

	Много е вероятно	По-скоро е вероятно	По-скоро не е вероятно	Изобщо не е вероятно	Неприложимо
[Дейност 1]	4	3	2	1	9
[Дейност 2]	4	3	2	1	9
[Дейност 3]	4	3	2	1	9

Част 3. Политики

Сега ще видите кратки описания на някои антикорупционни политики и мерки в [Организация]. Моля отговорете на няколко въпроса за всяка от политиките/мерките.

Q13. Познавате ли следните антикорупционни политики/мерки?

(Моля за всяка от следните политики/мерки изберете този от отговорите, който най-точно описва доколко добре я познавате.

Моля отбележете по един отговор на всеки ред)

Случаен ред на показване на политиките!

	Да, знам всичко за нея	Да, запознат/а съм сравнително добре с нея	Знам, че има такава мярка, но не знам подробности	Не, никога не съм чувал/а за тази антикорупционна мярка
[АК Политика 1]	1	2	3	4
[АК Политика 2]	1	2	3	4
[АК Политика 3]	1	2	3	4

Въпроси Q23 до Q31 се задават само за тези политики/мерки, за които респондентът е отговорил „Да, знам всичко за нея“ или „Да, запознат/а съм сравнително добре с нея“ на Q13 (Q13 = 1 или Q13 = 2).

1. [АК Политика 1]

Q23.1. Как бихте оценили тази политика/мярка по следната скала:

1. Много лесно приложима
2. По-скоро лесно приложима
3. По-скоро трудно приложима
4. Напълно неприложима

Q32.1. Според вас за кои от следните дейности се отнася тази политика/мярка? Моля отбележете всички дейности, за които се отнася политиката/мярката.

1. [Дейност 1]
2. [Дейност 2]
3. [Дейност 3]

88. Нито една от изброените

Q24.1. Според Вас, дали прилагането на тази мярка/политика би могло да намали случаите на корупция в [Организация]?

1. Да, би могло да ги намали значително
2. Да, би могло да ги намали малко
3. Не, биха останали същите, независимо от мярката
4. Случаите на корупция биха се увеличили, в резултат от прилагането на мярката.

Q25.1. Смятате ли, че тази мярка/политика намалява риска от корупция в [Организация]?

1. Много намаляват риска от корупция
2. По-скоро намаляват риска от корупция
3. Рискът от корупция остава същия като без тези мерки
4. По-скоро увеличават риска от корупция
5. Много увеличават риска от корупция

Q26.1. Според Вас, лесно ли е да се заобиколи тази мярка/политика (да не се изпълни това, което мярката изисква от служителите), без да има последствия за тях?

1. Много е лесно да се заобиколи
2. По-скоро е лесно да се заобиколи
3. По-скоро е трудно да се заобиколи
4. Много е трудно да се заобиколи

Q29.1. Има ли случаи на нарушаване (или неприлагане) на изискванията на тази политика?

1. Има такива случаи
2. Няма такива случаи
3. Не знам дали има такива случаи

(Задайте Q30.1 само ако Q29.1 = 1, в противен случай преминете на Q27.1)

Q30.1. В случаи, когато тази политика не е прилагана, какви са били последствията за виновните?

1. Във всички случаи провинилите се са санкционирани
2. В някои от случаите провинилите се са санкционирани
3. Не знам някой да е бил санкциониран за нарушаване (неприлагане) на тази политика/мярка.

Q27.1. Съгласен/съгласна ли сте със следващите няколко твърдения?

	Напълно съгласен/ съгласна	По-скоро съгласен/ съгласна	Нито съгласен, нито несъгласен	По-скоро несъгласен/ несъгласна	Напълно несъгласен/ несъгласна
A. Тази политика/мярка е <u>добре известна</u> на служителите, които засяга	5	4	3	2	1
B. Тази политика/мярка <u>се прилага стриктно</u> в случаите, за които е предвидена	5	4	3	2	1
C. Има строг <u>контрол</u> за прилагането на тази политика/мярка	5	4	3	2	1
D. Ако някой служител <u>не изпълнява</u> (или нарушава) тази политика/мярка, той ще бъде задължително наказан	5	4	3	2	1

Q31.1. Според вас ако тази мярка я няма, ще се увеличат ли случаите на корупция?

1. Много ще увеличат
2. Малко ще се увеличат
3. Ще останат същите
4. По-скоро ще намаляят

Q32.1. Вие лично колко често сте били проверяван/а във връзка с тази политика (да са Ви проверявали дали изпълнявате съвестно изискванията на политиката/мярката)?

А извършвал/а ли сте Вие самия/самата контрол във връзка с тази политика и колко често (Вие да сте правили проверка на други служители дали изпълняват тази политика)?

	По-често от веднъж месечно	Поне веднъж месечно	Поне веднъж годишно	Случвало се е, но не всяка година	Никога	Няма как да се направи проверка дали тази мярка се спазва	Не ми е известно да съм проверяван	Друго
А. Вие лично <u>колко често</u> <u>сте били</u> <u>проверяван/а</u> във връзка с <u>тази политика</u> ?	6	5	4	3	2	1	9	8
В. Колко често <u>Вие</u> <u>сте правили</u> <u>проверка</u> на <u>други</u> служители дали изпълняват <u>тази политика</u> ?	6	5	4	3	2	1	9	8

(Ако Q32.1 е различно от 1 или 2 или 3 за ред А или ред В)

Q32.1text. В какво по-точно се изразяваше проверката за изпълнението на тази политика/мярка?

Q33.1. Като имате предвид последната година, знаете ли за случай служител от Вашето ведомство да е санкциониран за неизпълнение (нарушаване) на тази политика/мярка?

1. Да, аз бях санкциониран
2. Да, служител от моя отдел
3. Да, служител от друг отдел
4. Не, не знам за такъв случай
5. Не, няма такъв случай

(Ако Q33.1 е различно от 4 или 5)

Q33.1text. В какво по-точно се изразяваше санкцията при последния случай, за който знаете?

Въпроси Q23-Q33 се повтарят за тези от следващите политики/мерки, за които Q13 = 1 или Q13 = 2

1. [АК Политика 1]
2. [АК Политика 2]
3. [АК Политика 3]

Част 4. Нагласи и корупционен натиск

A12. В СЛУЧАИТЕ, КОГАТО СТЕ КОНТАКТУВАЛИ С ГРАЖДАНИ, ФИРМИ ИЛИ СЛУЖИТЕЛИ ОТ ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ, КОЛКО ЧЕСТО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА ТЕ:

Един отговор на всеки ред.

- 1 Във всички случаи
- 2 В повечето случаи
- 3 Само в отделни случаи
- 4 В нито един случай

A12A	Са Ви предлагали направо нещо (пари, подарък или услуга), за да им свършите някаква работа?	1	2	3	4
A12B	Не са предлагали направо, но са <u>показвали</u> , че <u>биха дали</u> нещо (пари, подарък или услуга), за да им свършите някаква работа?	1	2	3	4

3. МАКПИ ЕКСПЕРТИ

ВЪПРОСНИК ЗА ОЦЕНКА НА АНТИКОРУПЦИОННИТЕ МЕРКИ В [ОРГАНИЗАЦИЯ]

Това е анонимно допитване, Вашите отговори ще бъдат напълно анонимни, а резултатите от проучването ще се използват само за статистически анализ и ще се представят единствено в обобщен вид.

Част 1. Обща информация

Q3. Откъде е опитът Ви с [Организация]?

(Моля изберете всички приложими)

1. Бивш служител съм на [Организация]
2. Настоящ служител съм на [Организация]
3. Извършвам (извършвал/а съм) проверки на служители на [Организация]
4. Работил/а съм съвместно със служители на [Организация] (проекти, съвместни акции и др.)
8. Друго (моля пояснете)

Q7. С кои от следните дейности в [Организация] сте запознат/а?

(Моля отбележете всички отговори, които са приложими)

1. [Дейност 1]
2. [Дейност 2]
3. [Дейност 3]

Част 2. Дейности

(Въпросите се задават само за дейностите отбелязани на Q7)

Q8. Бихте ли казали, че външният натиск за корупционна сделка (подкуп, ходатайство и др.) за следните дейности е: силен натиск, умерен натиск, слаб натиск или няма никакъв натиск?

Външен натиск означава хора извън институцията (без значение дали граждани или служители на други институции) да предлагат подкупи и/или да искат услуги

	Силен натиск	Умерен натиск	Слаб натиск	Няма никакъв натиск
[Дейност 1]	4	3	2	1
[Дейност 2]	4	3	2	1
[Дейност 3]	4	3	2	1

Q9. Според Вас, вероятно ли е служителите, които извършват следните дейности, да приемат (или да поискат) нещо, за да извършат определена услуга.

	Много е вероятно	По-скоро е вероятно	По-скоро не е вероятно	Изобщо не е вероятно
[Дейност 1]	4	3	2	1
[Дейност 2]	4	3	2	1
[Дейност 3]	4	3	2	1

Q10. Доколко е вероятно ръководител да разпреди на служител да извърши нерегламентирани действия и/или услуги в следните области:

	Много е вероятно	По-скоро е вероятно	По-скоро не е вероятно	Изобщо не е вероятно
[Дейност 1]	4	3	2	1
[Дейност 2]	4	3	2	1
[Дейност 3]	4	3	2	1

Q12. Според вас доколко е вероятно гражданите (или фирмите) да се опитат да заобиколят действащите правила в следните области (*напр. да се опитат да избегнат плащания към държавата, да получат специални привилегии при назначаване и израстване в службата, да избегнат проверки/разследване/наказания и др.*)

	Много е вероятно	По-скоро е вероятно	По-скоро не е вероятно	Изобщо не е вероятно	Неприложимо
[Дейност 1]	4	3	2	1	9
[Дейност 2]	4	3	2	1	9
[Дейност 3]	4	3	2	1	9

Част 3. Политики

Сега ще видите кратки описания на някои антикорупционни политики и мерки в [Организация]. Моля отговорете на няколко въпроса за всяка от политиките/мерките.

Q13. Познавате ли следните антикорупционни политики/мерки?

(Моля за всяка от следните политики/мерки изберете този от отговорите, който най-точно описва доколко добре я познавате.

Моля отбележете по един отговор на всеки ред)

Случаен ред на показване на политиките!

	Да, знам всичко за нея	Да, запознат/а съм сравнително добре с нея	Знам, че има такава мярка, но не знам подробности	Не, никога не съм чувал/а за тази антикорупционна мярка
[АК Политика 1]	1	2	3	4
[АК Политика 2]	1	2	3	4
[АК Политика 3]	1	2	3	4

Въпроси Q23 до Q31 се задават само за тези политики/мерки, за които респондентът е отговорил „Да, знам всичко за нея“ или „Да, запознат/а съм сравнително добре с нея“ на Q13 (Q13 = 1 или Q13 = 2).

2. [АК Политика 1]

Q23.1. Как бихте оценили тази политика/мярка по следната скала:

1. Много лесно приложима
2. По-скоро лесно приложима
3. По-скоро трудно приложима
4. Напълно неприложима

Q32.1. Според вас за кои от следните дейности се отнася тази политика/мярка? Моля отбележете всички дейности, за които се отнася политиката/мярката.

1. [Дейност 1]
2. [Дейност 2]
3. [Дейност 3]

88. Нито една от изброените

Q24.1. Според Вас, дали прилагането на тази мярка/политика би могло да намали случаите на корупция в [Организация]?

1. Да, би могло да ги намали значително
2. Да, би могло да ги намали малко
3. Не, биха останали същите, независимо от мярката
4. Случаите на корупция биха се увеличили, в резултат от прилагането на мярката.

Q25.1. Смятате ли, че тази мярка/политика намалява риска от корупция в [Организация]?

1. Много намаляват риска от корупция
2. По-скоро намаляват риска от корупция
3. Рискът от корупция остава същия като без тези мерки
4. По-скоро увеличават риска от корупция
5. Много увеличават риска от корупция

Q26.1. Според Вас, лесно ли е да се заобиколи тази мярка/политика (да не се изпълни това, което мярката изисква от служителите), без да има последствия за тях?

1. Много е лесно да се заобиколи
2. По-скоро е лесно да се заобиколи

3. По-скоро е трудно да се заобиколи
4. Много е трудно да се заобиколи

Q29.1. Има ли случаи на нарушаване (или неприлагане) на изискванията на тази политика?

1. Има такива случаи
2. Няма такива случаи
3. Не знам дали има такива случаи

(Задайте Q30.1 само ако Q29.1 = 1, в противен случай преминете на Q27.1)

Q30.1. В случаи, когато тази политика не е прилагана, какви са били последствията за виновните?

1. Във всички случаи провинилите се са санкционирани
2. В някои от случаите провинилите се са санкционирани
3. Не знам някой да е бил санкциониран за нарушаване (неприлагане) на тази политика/мярка.

Q27.1. Съгласен/съгласна ли сте със следващите няколко твърдения?

	Напълно съгласен/ съгласна	По-скоро съгласен/ съгласна	Нито съгласен, нито несъгласен	По-скоро несъгласен/ несъгласна	Напълно несъгласен/ несъгласна
A. Тази политика/мярка е <u>добре известна</u> на служителите, които засяга	5	4	3	2	1
B. Тази политика/мярка <u>се прилага стриктно</u> в случаите, за които е предвидена	5	4	3	2	1
C. Има строг <u>контрол</u> за прилагането на тази политика/мярка	5	4	3	2	1
D. Ако някой служител <u>не изпълнява</u> (или нарушава) тази политика/мярка, той ще бъде задължително наказан	5	4	3	2	1

Q31.1. Според вас ако тази мярка я няма, ще се увеличат ли случаите на корупция?

1. Много ще увеличат
2. Малко ще се увеличат
3. Ще останат същите
4. По-скоро ще намалеят

Въпроси Q23-Q31 се повтарят за тези от следващите политики/мерки, за които Q13 = 1 или Q13 = 2

1. [АК Политика 1]
2. [АК Политика 2]
3. [АК Политика 3]

Qe1-QeN. Въпроси към експерти, специфични за конкретната Организация...

4. МАКПИ КЛИЕНТИ

ПРОУЧВАНЕ СРЕД КЛИЕНТИ НА [ОРГАНИЗАЦИЯ]

D2. ВАШАТА ВЪЗРАСТ В НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ?

Запишете отговора на респондента.

Години

99 Не желае да отговори

Ако е под 18 години ($D2 < 18$), приключване на анкетата

Q1. [Предварителен скриниращ въпрос/въпроси, специфичен/специфични за диагностицираната организация?]

1. Да
2. Не

Блок А. Въпроси за клиенти, ползвали услугите на [организацията]

Q2. Във връзка с кои от следните дейности сте контактували със служители на [Организация] през последната година (последните 12 месеца)?

(Моля отбележете всички отговори, които са приложими)

1. [Дейност 1]
2. [Дейност 2]
3. [Дейност 3]

При отбелязано 1 на Q2 продължете с Q3, в противен случай – преминете на филтъра след Q6

Q3. Колко често сте контактували с [Организация] във връзка с [Дейност 1] през последната година?

1. Веднъж
2. Повече от един път (моля запишете колко пъти)

Q4. В разговора със служителя/служителите, засегнаха ли се някои от следните теми/въпроси:

	Да	Не
А. [Попитаха Ви какво работите]	1	2
В. [Попитаха Ви: „Какво ще правим сега?“]	1	2

	Да	Не
C. [Попитаха Ви: „Да помагаме ли?“]	1	2
D. [.....]	1	2

Q5. Във връзка с последния Ви контакт със служител на [Организация] по повод [Дейност 1] – служителят намекна ли или каза ли направо, че „ако дадете нещо“ Вашият проблем ще бъде решен?

1. Каза направо
2. Само намекна, без да казва направо
3. Аз предложих на служителя, без той/тя да е казал/а или намекнал/а
4. Не каза, не намекна, а и аз не предложих (не попитах)

Q5B. (при Q5 = 2) Как разбрахте, че очаква (би приел) нещо?

Q6. Дадохте ли на служителя нещо (пари, подарък/почерпка, направихте услуга), за да реши проблема Ви?

1. Да
2. Не

При отбелязано 2 на Q2 въпроси Q3-Q6 се задават за втората дейност, във връзка с която е имало контакт и т.н. до изчерпване на всички посочени на Q2 дейности.

Блок В. Въпроси за всички потенциални клиенти на [Организация]

Q7. Имате ли впечатление, че в последните 12 месеца **корупционните практики** във връзка със следните дейности на [Организация]?

1. Много намаляха
2. По-скоро намаляха
3. Не са се променили
4. По-скоро се увеличиха
5. Много се увеличиха

A	[Дейност 1]	1	2	3	4	5
B	[Дейност 2]	1	2	3	4	5
C	[Дейност 3]	1	2	3	4	5

Q8. Според Вас лесно ли е да се заобиколят правилата с корупция при следните дейности на [Организация]?

1. Много е лесно
2. По-скоро е лесно
3. По-скоро е трудно
4. Много е трудно

A	[Дейност 1]	1	2	3	4
B	[Дейност 2]	1	2	3	4
C	[Дейност 3]	1	2	3	4

Блок С. Общи въпроси за възприятия сред всички пълнолетни респонденти/всички фирми

A4. СПОРЕД ВАС, ДОКОЛКО ШИРОКО РАЗПРОСТРАНЕНА Е КОРУПЦИЯТА СРЕД СЛЕДНИТЕ ГРУПИ:

Един отговор на всеки ред.

- 1 Почти всички са въввлечени в нея
- 2 Повечето са въввлечени в нея
- 3 Малка част са въввлечени в нея
- 4 Почти няма въввлечени в нея
- 9 Не знае/Не отговорил

A4K2	Служители на [Организация], които извършват [Дейност 1]	1	2	3	4	9
A4K3	Служители на [Организация], които извършват Дейност 2	1	2	3	4	9
A4K4	Служители на [Организация], които извършват [Дейност 3]	1	2	3	4	9
A4K5	[.....]	1	2	3	4	9

Q9. Познавате ли следните антикорупционни политики/мерки, които са въведени в структурите на [Организация]?

(Моля за всяка от следните политики/мерки изберете този от отговорите, който най-точно описва доколко добре я познавате.

Моля отбележете по един отговор на всеки ред)

Случаен ред на показване на политиките!

	Да, знам всичко за нея	Да, запознат/а съм сравнително добре с нея	Знам, че има такава мярка, но не знам подробности	Не, никога не съм чувал/а за тази антикорупционна мярка
[АК Политика 1]	1	2	3	4
[АК Политика 2]	1	2	3	4
[АК Политика 3]	1	2	3	4

Q10. Смятате ли, че тези мерки действително намаляват случаите на корупция в [Организация]?

1. Да, случаите на корупция с [Организация] намаляха значително, откакто тези мерки са в сила
2. Да, случаите на корупция с [Организация] намаляха донякъде, откакто тези мерки са в сила

3. Не, случаите на корупция с [Организация] останаха същите, въпреки въвеждането на тези мерки
4. Не, случаите на корупция с [Организация] дори се увеличиха, откакто тези мерки са в сила

Q11. (при Q10 = 3 или 4) Защо смятате така?

A8. ПРЕДСТАВЕТЕ СИ, ЧЕ ВИЕ СТЕ СЛУЖИТЕЛ С НИСКА ЗАПЛАТА И ПРИ ВАС ИДВА ЧОВЕК, КОЙТО ВИ ПРЕДЛАГА ПАРИ, ПОДАРЪК ИЛИ УСЛУГА, ЗА ДА РЕШИТЕ ПРОБЛЕМА МУ. КАК БИХТЕ ПОСТЪПИЛИ:

Само един отговор.

- 1 Бих приел, всички правят така
- 2 Бих приел, ако мога да реша проблема му
- 3 Не бих приел, ако решаването на проблема е свързано със заобикаляне на закони
- 4 Не бих приел, не одобрявам подобни действия
- 9 *Не знае/Не отговорил*

A15. АКО ИМАТЕ ВАЖЕН ПРОБЛЕМ И СЛУЖИТЕЛ ВИ ПОИСКА НАПРАВО ПАРИ, ЗА ДА ГО РАЗРЕШИ, ВИЕ КАК БИХТЕ ПОСТЪПИЛИ:

Само един отговор.

- 1 Ще платя във всички случаи
- 2 Ще платя, ако мога да си го позволя
- 3 Няма да платя, ако мога да реша проблема по друг начин
- 4 Няма да платя в никакъв случай
- 9 *Не знае/Не отговорил*

Q12. Как оценявате заплатите на служителите в [Организация]?

1. Получават по-малко, отколкото им се полага
2. Получават толкова, колкото им се полага
3. Получават повече, отколкото им се полага

ДЕМОГРАФИЯ

D1. Пол:

Отбележете без да питате.

- 1 Мъж
- 2 Жена

D3. КАКВА Е ВАШАТА НАЙ-ВИСОКА СТЕПЕН НА ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ?

Само един отговор.

- 1 Без образование
- 2 Начално
- 3 Основно
- 4 Средно
- 5 Полувисше
- 6 Висше – Бакалавър
- 7 Висше – Магистър
- 8 Докторска степен
- 9 *Не знае/Не отговорил*

D10. ОТ КОЛКО ДУШИ СЕ СЪСТОИ ВАШЕТО ДОМАКИНСТВО?

Запишете общия брой на членовете на домакинството, включително изследваното лице.

99 *Не знае/Не отговорил*

D11. КАКЪВ Е БРОЯТ НА ДЕЦАТА ВЪВ ВАШЕТО ДОМАКИНСТВО (САМО ДЕЦА ДО 18 Г.)?

Само един отговор.

- 0 Няма деца до 18 г.
- 1 Едно дете
- 2 Две деца
- 3 Три деца
- 4 Четири деца
- 5 Пет деца
- 6 Повече от пет деца
- 9 *Не знае/Не отговорил*

D26. Вие живеете в . . .

Само един отговор.

- 1 София
- 2 Голям град (областен град)
- 3 Малък град (друг град)
- 4 Селски район или село

D25. Бихте ли казали какъв беше брутният месечен доход на вашето домакинство за последния месец? Имат се предвид всички доходи на членовете на домакинството (заплати, пенсии, стипендии, помощи и др.), преди от тях да се приспаднат данъците.

В D25A запишете дохода. В D25B отбележете кода на съответната подоходна група. Ако респондентът не знае или откаже да съобщи точния размер на дохода, го помолете да посочи подоходна група от D8B, в която попада домакинството.

D25A. лв.

D25B.

01	До 99 лв.
02	100 – 199 лв.
03	200 – 299 лв.
04	300 – 399 лв.
05	400 – 499 лв.

06	500 – 599 лв.
07	600 – 699 лв.
08	700 – 799 лв.
09	800 – 899 лв.
10	900 – 999 лв.
11	1000 – 1499 лв.
12	1500 – 1999 лв.
13	2000 лв. или повече

97 Няма доходи

98 Не знае

99 Отказ

5. МАКПИ НАСЕЛЕНИЕ

T1. Номер на интервюто:

Номер на гнездото Номер на респондента

T2. Код на интервюера:

Номер на областта Пореден номер на анкетъора в екипа

T3. Дата на интервюто

ден месец

T4. Начало на интервюто

час минути

T5. Продължителност

час минути

A1. СПОРЕД ВАС, КОИ СА ТРИТЕ ОСНОВНИ ПРОБЛЕМА, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ ДНЕС?

Покажете карта A1. Отбележете до 3 отговора.

A1A	1	Политическата нестабилност
A1B	1	Етническите проблеми
A1C	1	Корупцията
A1D	1	Ниските доходи
A1E	1	Престъпността
A1F	1	Безработицата
A1G	1	Замърсяването на околната среда
A1H	1	Здравеопазването
A1I	1	Високите цени
A1J	1	Образованието
A1K	1	Бедността
A1L	1	Друго (Моля, посочете):
A1M	1	Не знае/Не отговорил

A1B. СПОРЕД ВАС, КОИ ОТ ИЗБРОЕНИТЕ ПО-ДОЛУ ДЕЙСТВИЯ СЕ ОТНАСЯТ КЪМ ОБЩЕСТВЕННОТО ЯВЛЕНИЕ „КОРУПЦИЯ“?

Един отговор на всеки ред.

		Да	Не	НЗ/НО
A	Подарък на лекар, за да положи специални грижи за Вас	1	2	9
B	Даване на пари/предлагане на услуга на длъжностно лице, за да бъде спечелен конкурс, търг или държавна поръчка	1	2	9
C	Използване на „връзки“, за получаването на определена услуга, която се полага по право (по закон)	1	2	9
D	Ходатайство пред началник, за да бъде назначен на работа Ваш роднина	1	2	9
E	Лична молба до общински съветник за получаване на разрешение за строителство	1	2	9
F	Даване на пари на полицай, за да не Ви бъде отнета шофьорската книжка	1	2	9
G	Използване на служебното положение за извършване на частен бизнес	1	2	9
H	Предоставяне на служебна информация на познати с цел лично облагодетелстване	1	2	9
I	Държавни служители, които приемат пари, за да разрешат укриване или намаляване на данъци	1	2	9
J	Предизборни дарения за политически партии	1	2	9
K	Допълнително възнаграждение на адвокат, който съдейства на обвиняем за прекратяване на съдебно дело	1	2	9

A2. СПОРЕД ВАС, ДОКОЛКО ШИРОКО Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА СРЕД СЛУЖИТЕЛИТЕ В ОБЩЕСТВЕНИЯ СЕКТОР?

Само един отговор.

- 1 Почти всички служители са въввлечени в нея
- 2 Повечето служители са въввлечени в нея
- 3 Малка част от служителите са въввлечени в нея
- 4 Почти няма служители, които са въввлечени в нея
- 9 Не знае/Не отговорил

A3. ЗА ДА РЕШИ УСПЕШНО ПРОБЛЕМА СИ, ВЕРОЯТНО ЛИ Е ИЛИ НЕ Е ВЕРОЯТНО ДА СЕ НАЛОЖИ ЧОВЕК:

Един отговор на всеки ред.

- 1 Много е вероятно
- 2 По-скоро е вероятно
- 3 По-скоро не е вероятно

- 4 Изобщо не е вероятно
9 Не знае/Не отговорил

A3A	Да даде <u>пари</u> на служител	1	2	3	4	9
A3B	Да даде <u>подарък</u> на служител	1	2	3	4	9
A3C	Да направи <u>услуга</u> на служител	1	2	3	4	9

A4. СПОРЕД ВАС, ДОКОЛКО ШИРОКО РАЗПРОСТРАНЕНА Е КОРУПЦИЯТА СРЕД СЛЕДНИТЕ ГРУПИ:

Един отговор на всеки ред.

- 1 Почти всички са въввлечени в нея
2 Повечето са въввлечени в нея
3 Малка част са въввлечени в нея
4 Почти няма въввлечени в нея
9 Не знае/Не отговорил

A4A	Журналисти	1	2	3	4	9
A4B	Учители	1	2	3	4	9
A4C	Служители или преподаватели в университети	1	2	3	4	9
A4D	Служители в министерства	1	2	3	4	9
A4E	Общински служители	1	2	3	4	9
A4F	Административни служители в съдебната система	1	2	3	4	9
A4G	Съдии	1	2	3	4	9
A4H	Прокурори	1	2	3	4	9
A4I	Следователи	1	2	3	4	9
A4J	Адвокати	1	2	3	4	9
A4K	Полицейски служители	1	2	3	4	9
A4L	Митнически служители	1	2	3	4	9
A4M	Данъчни служители	1	2	3	4	9
A4N	Народни представители	1	2	3	4	9
A4O	Министри	1	2	3	4	9
A4P	Общински съветници	1	2	3	4	9
A4Q	Бизнесмени	1	2	3	4	9
A4R	Лекари	1	2	3	4	9
A4S	Лидери на политически партии и коалиции	1	2	3	4	9
A4T	Местни политически лидери	1	2	3	4	9
A4U	Представители на неправителствени организации	1	2	3	4	9
A4V	Банкери	1	2	3	4	9

A5. Оценката Ви за разпространението на корупцията у нас се формира най-вече въз основа на:

Само един отговор.

- 1 Личен опит (случвало се е да Ви искат пари, подарък или услуга)
- 2 Разговори с роднини и познати
- 3 Информация от средствата за масово осведомяване
- 4 Несъответствието между ниските доходи на служителите и високото им жизнено равнище, което Вие лично наблюдавате
- 5 Друго (Моля посочете):
- 9 Не знае/Не отговорил

A8. Представете си, че Вие сте служител с ниска заплата и при Вас идва човек, който Ви предлага пари, подарък или услуга, за да решите проблема му. Как бихте постъпили:

Само един отговор.

- 1 Бих приел, всички правят така
- 2 Бих приел, ако мога да реша проблема му
- 3 Не бих приел, ако решаването на проблема е свързано със заобикаляне на закони
- 4 Не бих приел, не одобрявам подобни действия
- 9 Не знае/Не отговорил

A9. Според Вас, допустими ли са или не следните действия за народните представители и членовете на правителството?

Един отговор на всеки ред.

- 1 Допустими са
- 2 По-скоро са допустими
- 3 По-скоро не са допустими
- 4 Не са допустими
- 9 Не знае/Не отговорил

A9A	Да приемат <u>покана за безплатен обяд/вечеря</u> за решаване на частни проблеми	1	2	3	4	9
A9B	Да решат частен проблем, като в замяна приемат <u>услуга</u>	1	2	3	4	9
A9C	Да приемат <u>подаръци</u> за решаване на частни проблеми	1	2	3	4	9
A9D	Да приемат <u>пари</u> за решаване на частни проблеми	1	2	3	4	9

A10. СПОРЕД ВАС, ДОПУСТИМИ ЛИ СА ИЛИ НЕ СЛЕДНИТЕ ДЕЙСТВИЯ ЗА СЛУЖИТЕЛИТЕ В МИНИСТЕРСТВОТА, ОБЩИНИТЕ И КМЕТСТВОТА?

Един отговор на всеки ред.

- 1 Допустими са
- 2 По-скоро са допустими
- 3 По-скоро не са допустими
- 4 Не са допустими
- 9 Не знае/Не отговорил

A10A	Да приемат <u>покана за безплатен обяд/вечеря</u> за решаване на частни проблеми	1	2	3	4	9
A10B	Да решат частен проблем, като в замяна приемат <u>услуга</u>	1	2	3	4	9
A10C	Да приемат <u>подаръци</u> за решаване на частни проблеми	1	2	3	4	9
A10D	Да приемат <u>пари</u> за решаване на частни проблеми	1	2	3	4	9

A12. В СЛУЧАИТЕ, КОГАТО СТЕ КОНТАКТУВАЛИ СЪС СЛУЖИТЕЛИ В ОБЩЕСТВЕНИЯ СЕКТОР, КОЛКО ЧЕСТО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА ТЕ:

Един отговор на всеки ред.

- 1 Във всички случаи
- 2 В повечето случаи
- 3 Само в отделни случаи
- 4 В нито един случай
- 8 Не съм контактувал в последната година
- 9 Не знае/Не отговорил

A12A	Са <u>искали направо</u> пари, подарък или услуга	1	2	3	4	9
A12B	Не са искали директно, но са <u>показвали</u> , че <u>очакват</u> пари, подарък или услуга	1	2	3	4	9

При отговор 8 – „не съм контактувал“, преминете на A15. Иначе продължете с A13

A13. В СЛУЧАИТЕ, КОГАТО СТЕ КОНТАКТУВАЛИ СЪС СЛУЖИТЕЛИ В ОБЩЕСТВЕНИЯ СЕКТОР, КОЛКО ЧЕСТО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА ВИ СЕ Е НАЛАГАЛО:

Един отговор на всеки ред.

- 1 Във всички случаи
- 2 В повечето случаи
- 3 Само в отделни случаи

- 4 В нито един случай
- 9 Не знае/Не отговорил

A13A	Да дадете <u>пари</u> на служителя	1	2	3	4	9
A13B	Да дадете <u>подарък</u> на служителя	1	2	3	4	9
A13C	Да направите <u>услуга</u> на служителя	1	2	3	4	9

A11. АКО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА СЕ Е СЛУЧВАЛО ДА ВИ ПОИСКАТ НЕЩО (ПАРИ, ПОДАРЪК ИЛИ УСЛУГА), ЗА ДА БЪДЕ РЕШЕН ВАШ ПРОБЛЕМ, ТО ВИ БЕ ПОИСКАНО ОТ:

Един отговор на всеки ред.

		Да	Не	Не съм контактувал	НЗ/НО
A11A	Лекар	1	2	3	9
A11B	Учител	1	2	3	9
A11C	Служител или преподавател в университет	1	2	3	9
A11D	Служител в министерство	1	2	3	9
A11E	Общински служител	1	2	3	9
A11F	Административен служител в съдебната система	1	2	3	9
A11G	Съдия	1	2	3	9
A11H	Прокурор	1	2	3	9
A11I	Следовател	1	2	3	9
A11J	Полицейски служител	1	2	3	9
A11K	Митнически служител	1	2	3	9
A11L	Данъчен служител	1	2	3	9
A11M	Народен представител	1	2	3	9
A11N	Общински съветник	1	2	3	9
A11Q	Друг (Моля посочете):	1	2	3	9

ПОПИТАЙТЕ ВСИЧКИ

A15. АКО ИМАТЕ ВАЖЕН ПРОБЛЕМ И СЛУЖИТЕЛ ВИ ПОИСКА НАПРАВО ПАРИ, ЗА ДА ГО РАЗРЕШИ, ВИЕ КАК БИХТЕ ПОСТЪПИЛИ:

Само един отговор.

- 1 Ще платя във всички случаи
- 2 Ще платя, ако мога да си го позволя
- 3 Няма да платя, ако мога да реша проблема по друг начин
- 4 Няма да платя в никакъв случай
- 9 Не знае/Не отговорил

A17. В КАКВА СТЕПЕН СТЕ СЪГЛАСНИ С ВСЯКО ОТ СЛЕДНИТЕ ТВЪРДЕНИЯ – НАПЪЛНО СЪГЛАСНИ, ПО-СКОРО СЪГЛАСНИ, НИТО СЪГЛАСНИ, НИТО НЕСЪГЛАСНИ, ПО-СКОРО НЕСЪГЛАСНИ ИЛИ НАПЪЛНО НЕСЪГЛАСНИ?

Един отговор на всеки ред

- 1 Напълно съгласен/а
- 2 По-скоро съгласен/а
- 3 Нито съгласен/а, нито несъгласен/а
- 4 По-скоро несъгласен/а
- 5 Напълно несъгласен/а
- 9 *Не знае/Не отговорил*

A17A	Заплатите на служителите в обществения сектор са ниски	1	2	3	4	5	9
A17B	В днешно време в обществото ни има морална криза	1	2	3	4	5	9
A17C	Законодателството ни е несъвършеното по отношение на корупцията	1	2	3	4	5	9
A17D	Има проблеми, свързани с корупцията, които са наследени от миналото	1	2	3	4	5	9
A17E	Съдебната система е неефективна по отношение на корупцията	1	2	3	4	5	9
A17F	Тези, които са на власт, се стремят към бързо забогатяване	1	2	3	4	5	9
A17G	Липсва строг административен контрол по отношение на корупцията	1	2	3	4	5	9
A17H	Корупцията е особеност на националната ни култура	1	2	3	4	5	9
A17I	Има преплитане на служебните задължения на служителите с личните им интереси	1	2	3	4	5	9
A17J	Законите в България не се прилагат	1	2	3	4	5	9

A19. КАТО ИМАТЕ ПРЕДВИД КОРУПЦИЯТА В СТРАНАТА, КОЕ ОТ СЛЕДНИТЕ ТВЪРДЕНИЯ Е НАЙ-БЛИЗО ДО ВАШЕТО МНЕНИЕ?

Само един отговор.

- 1 Широкото разпространение на корупцията в страната не може да бъде ограничено
- 2 Корупция в страната винаги ще съществува, но може да бъде намалена донякъде
- 3 Корупцията у нас може да бъде намалена съществено
- 4 Корупцията в страната може да бъде премахната
- 9 *Не знае/Не отговорил*

A20. СПОРЕД ВАС, ДО КАКВА СТЕПЕН Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА В СЛЕДНИТЕ ИНСТИТУЦИИ?

ИЗОБЩО НЕ Е
РАЗПРОСТРАНЕНА

РАЗПРОСТРАНЕНА Е
В НАЙ-ВИСОКА СТЕПЕН

1.....2.....3.....4.....5

9 Не знае/Не отговорил

Един отговор на всеки ред в колона A20. Покажете карта A20.

		A20					
A20A	Президентство	1	2	3	4	5	9
A20B	Парламент	1	2	3	4	5	9
A20C	Правителство	1	2	3	4	5	9
A20E	Областни управи	1	2	3	4	5	9
A20F	Общинска администрация	1	2	3	4	5	9
A20G	Армия	1	2	3	4	5	9
A20H	Митници	1	2	3	4	5	9
A20I	Данъчни служби	1	2	3	4	5	9
A20I1	Сметна палата	1	2	3	4	5	9
A20J1	Прокуратура	1	2	3	4	5	9
A20J2	Разследване	1	2	3	4	5	9
A20J3	Съд	1	2	3	4	5	9
A20K	Полиция	1	2	3	4	5	9

A40. СПОРЕД ВАС ПРИБЛИЗИТЕЛНО КОЛКО ПАРИ (В ЛЕВА) СЕ НАЛАГА НА ЕДИН СРЕДНОСТАТИСТИЧЕСКИ БЪЛГАРИН ДА ПЛАЩА ПОД ФОРМАТА НА ПОДКУПИ ГОДИШНО?

Запишете сума. Ако респондентът не знае, помолете за приблизителна оценка

лева

99999 Не знае/Не отговорил

ДЕМОГРАФИЯ

D1. Пол:

Отбележете без да питате.

- 1 Мъж
- 2 Жена

D2. ВАШАТА ВЪЗРАСТ В НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ?

Запишете отговора на респондента.

Години

99 Не желае да отговори

D3. КАКВА Е ВАШАТА НАЙ-ВИСОКА СТЕПЕН НА ЗАВЪРШЕНО ОБРАЗОВАНИЕ?

Само един отговор.

- 1 Без образование
- 2 Начално
- 3 Основно
- 4 Средно
- 5 Полувисше
- 6 Висше – Бакалавър
- 7 Висше – Магистър
- 8 Докторска степен
- 9 Не знае/Не отговорил

D3A. ОБЩО КОЛКО ГОДИНИ СТЕ УЧИЛИ В УЧИЛИЩЕ И В УНИВЕРСИТЕТ?

Запишете точния брой. Ако респондентът каже, че не знае/не може да пресметне, помогнете му. Предучилищното образование не се включва!

00 Без образование 98 Не знае 99 Отказ

D4. ВАШЕТО СЕМЕЙНО ПОЛОЖЕНИЕ Е . . .

Само един отговор.

- 1 Неженен/неомъжена
- 2 Женен/омъжена или живеещ/а с партньор
- 3 Разведен/а или разделен/а

- 4 Вдовец/вдовица
- 9 *Отказва да отговори*

D6. Моля, посочете кое описание най-добре отразява финансовото положение на Вашето домакинство.

Само един отговор.

- 1 Парите не ни достигат дори за храна
- 2 Парите ни стигат за храна, но имаме затруднения при купуване на облекло
- 3 Парите ни достигат за храна и облекло; можем и да спестим малко, но това не е достатъчно, за да купуваме скъпи вещи (като например хладилник или телевизор)
- 4 Можем да си позволим да купуваме някои скъпи вещи (като например хладилник или телевизор)
- 5 Можем да си позволим да купуваме каквото поискаме
- 9 *Не знае/Не отговорил*

D7. Какво е Вашето основно занятие в момента?

Само един отговор.

	Социална група	Типични представители
	РАБОТЕЩИ	
1	Отговорни служители в общественя сектор	Служители от висок ранг, професионални политици, прокурори, съдии, висши офицери в армията и полицията
2	Ръководители на предприятия и административни учреждения	Директори на големи държавни предприятия и административни учреждения, банкери, мениджъри в частни компании
3	Специалисти от хуманитарните, икономическите и свободните професии с висше образование	Директори на културни и образователни институции, икономисти, ръководители на екипи от специалисти, изследователи, адвокати, писатели, художници, артисти, лекари, свещеници, журналисти, преподаватели в университетите
4	Специалисти от математическите, техническите и природонаучните професии с висше образование	Ръководители на производствени участъци, инженери, дизайнери, специалисти в селското и горското стопанство, конструктори, математици, химици, биолози
5	Средни техници	Технически ръководители и специалисти, технолози по производството, лаборанти, медицински сестри
6	Административни служители и специалисти на средно равнище	Инспектори, специалисти по обработката на информация, счетоводители, касиери, учители и възпитатели, икономисти
7	Служители в офиси	Машинописка, секретарка, администратор, снабдител
8	Заети в търговията и услугите	Управител на магазин, продавач, пощальон, охрана, фризьор, келнер, готвач, пожарникар

	Социална група	Типични представители
9	Низови ръководители	Низови ръководители във всички сфери с изключение на селското и горското стопанство: бригадири, сменни майстори, ръководители на производствен участък
10	Квалифицирани работници	Работници пряко ангажирани в преработката на суровини и материали: стругар, механик, шофьор, водопроводчик, ел. техник, настройчик
11	Неквалифицирани работници	Работници заети със спомагателни дейности: опаковчик, работник в склад, товарач, работник в пътното строителство
12	Неквалифицирани работници в търговията и услугите	Чистач, санитар, портиер, боклукчия
13	Наемни работници в селското и горското стопанство и риболова	Работници упражняващи наемен труд в посочените сфери
14	Селски стопани, фермери и рибари	Собственици на земя, ферми и риболовни съдове
15	Частни предприемачи и бизнесмени	Собственици на частни предприятия и фирми (малки, средни и големи)
16	Други работещи <i>Моля, посочете:</i>
	НЕРАБОТЕЩИ	
17	Пенсионери	Важи за всички пенсионери, независимо дали работят или не
18	Учащи	Ученици и студенти
19	Инвалиди	
20	Домакини/отпуск по майчинство	
21	Безработен	
22	Други неработещи <i>Моля, посочете:</i>

D8. В КАКЪВ ТИП ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТИТЕ?

Само един отговор.

- 1 Самонает/на свободна практика
- 2 Частна
- 3 Държавна
- 4 Смесена (с държавно и частно участие)
- 5 Кооперативна
- 8 Неправителствена организация
- 6 Друга: Моля, посочете
- 7 Не работя
- 9 Не знае/Не отговорил

D10. От колко души се състои ВАШЕТО ДОМАКИНСТВО?

Запишете общия брой на членовете на домакинството, включително изследваното лице.

99 Не знае/Не отговорил

D11. КАКЪВ Е БРОЯТ НА ДЕЦАТА ВЪВ ВАШЕТО ДОМАКИНСТВО (САМО ДЕЦА ДО 18 Г.)?

Само един отговор.

- 0 Няма деца до 18 г.
- 1 Едно дете
- 2 Две деца
- 3 Три деца
- 4 Четири деца
- 5 Пет деца
- 6 Повече от пет деца
- 9 Не знае/Не отговорил

D13. КАК БИХТЕ ОЦЕНИЛИ СОБСТВЕНОТО СИ ФИНАНСОВО ПОЛОЖЕНИЕ:

Само един отговор.

Богат	10
	9
	8
	7
	6
	5
	4
	3
	2
	Беден
Не знае	98
Не отговорил/Отказ	99

D19. КОЛКО ЧЕСТО ПОЛЗВАТЕ ИНТЕРНЕТ?

Само един отговор.

- 1 Няколко пъти дневно
- 2 Най-малко един път дневно

- 3 Най-малко един път седмично
- 4 Най-малко един път месечно
- 5 По-рядко
- 6 Никога
- 7 Нямам достъп до Интернет
- 9 *Не знае/Не отговорил*

D25. БИХТЕ ЛИ КАЗАЛИ КАКЪВ БЕШЕ БРУТНИЯТ МЕСЕЧЕН ДОХОД НА ВАШЕТО ДОМАКИНСТВО ЗА ПОСЛЕДНИЯ МЕСЕЦ? ИМАТ СЕ ПРЕДВИД ВСИЧКИ ДОХОДИ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА ДОМАКИНСТВОТО (ЗАПЛАТИ, ПЕНСИИ, СТИПЕНДИИ, ПОМОЩИ И ДР.), ПРЕДИ ОТ ТЯХ ДА СЕ ПРИСПАДНАТ ДАНЪЦИТЕ.

В D25A запишете дохода. В D25B отбележете кода на съответната подоходна група. Ако респондентът не знае или откаже да съобщи точния размер на дохода, го помолете да посочи подоходна група от D8B, в която попада домакинството.

D25A. ЛВ.

D25B.

01	До 99 лв.
02	100 – 199 лв.
03	200 – 299 лв.
04	300 – 399 лв.
05	400 – 499 лв.

06	500 – 599 лв.
07	600 – 699 лв.
08	700 – 799 лв.
09	800 – 899 лв.
10	900 – 999 лв.
11	1000 – 1499 лв.
12	1500 – 1999 лв.
13	2000 лв. или повече

- 97 *Няма доходи*
- 98 *Не знае*
- 99 *Отказ*

D26. ВИЕ ЖИВЕЕТЕ В . . .

Само един отговор.

- 1 София
- 2 Голям град (областен град)
- 3 Малък град (друг град)
- 4 Селски район или село

ПУБЛИКАЦИИ НА ЦЕНТЪРА ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА

Завладяване на държавата: противодействие на административната и политическата корупция, С., 2016.
ISBN: 978-954-477-277-2

Мониторинг на антикорупцията в Европа. Свързване на оценката на политики с измерването на корупцията, С., 2015.
ISBN: 978-954-477-241-3

CSD Policy Brief No. 50: Финансирането на организираната престъпност: институционални мерки за противодействие.

CSD Policy Brief No. 48: Антикорупционни мерки в правоохранителните институции, С., 2015.

CSD Policy Brief No. 46: Корупция и антикорупция в България (2013 – 2014 г.), С., 2014.

Антикорупционни политики срещу завладяването на държавата, С., 2014.
ISBN: 978-954-477-224-6

CSD Policy Brief No. 45: Управление и разпореждане с конфискувано имущество в страните – членки на ЕС, С., 2014.

Тенденции в корупционната среда в България 2013 – 2014 г., С., 2014.

Заплахите за финансовите интереси на Европейския съюз: оценка на риска от злоупотреби при обществените поръчки и използването на европейските фондове, С., 2013.
ISBN: 978-954-477-212-3

Гражданското общество в България: от социално предприемачество до завладяване от държавата, С., 2013.
ISBN: 978-954-477-217-8

Оценка на заплахите от тежката и организираната престъпност 2010 – 2011, С., 2012.
ISBN: 978-954-477-186-7

Противодействие на организираната престъпност в България: оценка на правната рамка, С., 2012.
ISBN: 978-954-477-184-3

Антимафия: италианският опит в борбата срещу организираната престъпност, С., 2011.
ISBN: 978-954-477-178-2

**Динамика на конвенционалната престъпност в България
2000 – 2010 г., С., 2011.**
ISBN: 978-954-477-176-8

**Оценка на заплахите от организирана престъпност:
методологически проблеми и световен опит, С., 2010.**
ISBN: 978-954-477-163-8

**CSD Brief No. 21: Разследването на прането на пари:
институционален подход, С., 2010.**

**Конвенционалната престъпност в България:
равнища и тенденции, С., 2009.**
ISBN: 978-954-477-161-4

**Престъпление без наказание: противодействие на корупцията
и организираната престъпност в България, С., 2009.**
ISBN: 978-954-477-157-7

**CSD Brief No. 15: За еднакви правила и почтена конкуренция:
ефективни политики за противодействие на сивата икономика
и корупцията в България, С., 2008.**

**CSD Brief No. 13: Ефективни политики за противодействие
на корупцията и организираната престъпност в България:
закриване на безмитната търговия, С., 2008.**

**Антикорупционните реформи в България: основни резултати
и рискове, С., 2007.**
ISBN: 978-954-477-145-4

**CSD Brief No. 11: Българският опит и измерването на корупцията
в Европейския съюз, С., 2007.**

Корупцията в здравеопазването в България, С., 2007.
ISBN: 978-954-477-153-9

Организираната престъпност в България: пазари и тенденции, С., 2007.
ISBN: 978-954-477-151-5

**Корупцията при обществените поръчки:
рискове и противодействие, С., 2006.**
ISBN: 987-954-477-148-5

**Антикорупционните реформи в България на прага на членството
в Европейския съюз, С., 2006.**
ISBN-10: 954-477-137-9
ISBN-13: 978-954-477-137-9

Мониторинг на антикорупционните реформи, С., 2006.
ISBN-10: 954-477-143-3
ISBN-13: 978-954-477-143-0

Корупцията при данъчното облагане: предизвикателства пред данъчната политика и администрация, С., 2005.
ISBN: 954-477-131-X

Антикорупционните реформи в България, С., 2005.
ISBN: 954-477-128-1

Корупцията в 100 отговора. Второ преработено издание, С., 2004.
ISBN: 954-477-123-9

Партньори в престъпността: рисковете от симбиозата между сектора за сигурност и организираната престъпност в Югоизточна Европа, С., 2004.
ISBN: 954-477-114-X

Корупционни практики и превенция на корупцията: учебно помагало, С., 2004.
ISBN: 954-477-113-1

Доклад за оценка на корупцията 2003, С., 2003.

Антикорупция: Учебно помагало, С., 2003.
ISBN: 954-477-109-3

CSD Brief No. 2: Антикорупционните реформи в съдебната власт, С., 2003.

Програма за противодействие на корупцията в съдебната власт, С., 2003.
ISBN: 954-477-107-7

CSD Brief No. 1: Корупцията във висшето образование, С., 2003.

Корупция и антикорупция, С., 2003.
ISBN: 954-477-102-6

Доклад за оценка на корупцията 2002, С., 2002.

Корупция, контрабанда и институционална реформа: трансграничната престъпност в България и дейността на митниците и МВР за нейното пресичане (2001 – 2002 г.), С., 2002.
ISBN: 954-477-100-X

Съдебна власт и корупция: съдии – власт и отговорност, С., 2000.
ISBN: 954-477-075-5

Противодействие на корупцията в местната власт, С., 2000.
ISBN: 954-477-074-7

